

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
განათლების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი

გულნაზ ხუხუა

პიროვნების ფორმირების პედაგოგიური
სისტემების ინტეგრაციისა და გამოყენების
თანამედროვე ტექნოლოგიები

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2011

წინამდებარე მონოგრაფია “პიროვნების ფორმირების პედაგოგიური სისტემების ინტეგრაციის თანამედროვე ტექნოლოგიები” ეხება აღსაზრდელის სრულფასოვან პიროვნებად ფორმირების მარადიულ პრობლემას.

მასში განხილულია პედაგოგიური პროცესის სისტემების ინტეგრირებისა და გამოყენების პედაგოგიური ტექნოლოგიები, რომელიც უზრუნველყოფს ყოველმხრივ ჰარმონიულად განვითარებული, გონებრივად, ზნეობრივად, სულიერად, ესთეტიკურად და ფიზიკურად სრულყოფილი პიროვნების ჩამოყალიბებას; ასევე ეხება ამ პროცესში მასწავლებლის გადამწვევებ როლსა და მნიშვნელობას.

წიგნი, როგორც დამხმარე ლიტერატურა, განკუთვნილია პედაგოგიური საზოგადოების, სტუდენტების, მშობლების, ასევე სწავლა-განათლებისა და აღზრდის საკითხით დაინტერესებულ მკითხველთათვის.

რედაქტორი: თამაზ კარანაძე
პედაგოგიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი

რეცენზენტები: ჯემალ ჯინჯიხაძე
პედაგოგიკურ მეცნიერებათა დოქტორი
სრული პროფესორი

ოთარ ვახანია
პედაგოგიის დოქტორი, ასოცირებული
პროფესორი
ლეილა შეროზია
პედაგოგიის დოქტორი, ასისტენტი პროფესორი

იანა ტორჩინავა
პედაგოგიის დოქტორი, სკოლის დირექტორი

© გ.ხუხუა, 2011

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2011

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის ბაზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-17-577-0

გ უ ლ ნ ა ზ ხ უ ხ უ ა

ყველაფერი იწყება სკოლიდან,
სკოლა კი მასწავლებლიდან

(მ. აფრიდონიძე)

განათლება გონებისათვის იგივეა,
რაც სისხლი სხეულისათვის

(ა. დისტერვეგი)

პ რ ე ა მ ბ უ ლ ა

ადამიანი არის ღვთის უნიკალური ქმნილება, რომლის სრულფასოვან პიროვნებად ჩამოყალიბებას სხვადასხვა სუბიექტური და ობიექტური, შინაგანი და გარეგანი ფაქტორები განაპირობებს. მათ შორის გადამწყვეტი ადგილი უკავია აღზრდის ფაქტორს მისივე მეცნიერების— პედაგოგიის, მასწავლებლისა და სკოლის მეშვეობით.

სკოლას, როგორც განათლების სისტემის მთავარ რგოლს, ტრადიციულად გააჩნია სრულყოფილი აღზრდის უსაზღვრო შესაძლებლობები თავისი უნიკალური პედაგოგიური სტრუქტურების, სისტემების, ქვესისტემებისა და კომპონენტების სახით. მაგრამ სწავლა—განათლებისა და აღზრდის საკითხი სულ უფრო და უფრო პრობლემატური ხდება. პედაგოგიური და აკადემიური ჩამორჩენილობა, ასოციალურობა და ანტისოციალურობა დღითიდღე მასობრივ ხასიათს იღებს.

პედაგოგიური კვლევის მონაცემებიდან ირკვევა, რომ აღზრდის მეცნიერება და სასკოლო პრაქტიკა ფაქტობრივად გამოიწველია ერთმანეთისაგან. პედაგოგიური თეორიები ჩანაცვლებულია ფსიქოლოგიების მიერ შემოთავაზებული ე. წ. თეორიებით: “თავისუფალი სწავლის თეორიისა” და “განათლების თეორიების” უწყინარი პედაგოგიური სახელწოდებით, რომლებშიც აღრეულია სკოლის სამი გიგანტის — საკლასო-საგაკვეთილო, კლასგარეშე და სკოლისგარეშე საგანმანათლებლო—აღმზრდელობითი სისტემის ფუნქციები და დანიშნულება, მიზანი, პრიორიტეტები, მინიმუმამდგა დაყვანილი მასწავლებლის უდიდესი და შეუცვლელი როლი და მნიშვნელობა. ფსიქოლოგიების თავისუფალი სწავლის თეორია გვთავაზობს წინაპრების მიერ გავლილი გზის მომდევნო თაობების მიერ ხელახლა გავლით იმის მიღწევას, რასაც წინაპრებმა მიაღწიეს. გაუგებარია, რა საჭიროა ერთხელ გავლილი გზის ხელახლა გავლა, აღმოჩენილის ხელახლა აღმოჩენა. მაშინ რა დანიშნულება აკისრია მეცნიერებას, თუ ის არ გვამარაგებს კაცობრიობის მიერ დაგროვილი ცოდნა—გამოცდილებით

და არ გვიმოკლებს და არ გვიადვილებს შემეცნებით გზას. როგორ მოხდება საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარება თუ ადამიანის ყველაზე სენზიტიურ-შემეცნებით ასაკში ერთ და იმავე ადგილი ვტკეპნეთ და ბავშვის განვითარება მის ინსტიქტებს შევატოვეთ.

მოკლედ, აღნიშნულ ე.წ. თეორიებში უგულებელყოფილია აღზრდის ისტორიზმისა და მემკვიდრეობითობის ლოგიკა; უცხოური სტანდარტების დროისა და ადგილის სპეციფიკის, უმდიდრესი ეროვნული პედაგოგიური ცოდნა-გამოცდილების გათვალისწინებით შერჩევა-ოპტიმიზაციის კულტურა. სკოლის მართვისა და ხელმძღვანელობის ობიექტური კანონები და პრინციპები, გადაჭარბებულია მოსწავლეთა თვითმმართველობის დოზები. ყოველივე ამან განაპირობა სკოლაში პოლიციური რეჟიმის შემოტანის აუცილებლობა “უსაფრთხო სკოლის” ვეგდით. რასაც მუდმივად თან სდევს ფსიქოლოგიურ, ემოციურ-გრძნობითი და მორალური დაძაბულობა.

შესუსტებულია სკოლის უშუალო და მარადიული მოკავშირის – ოჯახის, მშობლებისა და მასწავლებლის თანამშრომლობა. მშობლებისა და შვილების ურთიერთობის არადელიკატურობამ, საინფორმაციო ტექნიკური საშუალებების, განსაკუთრებით ინტერნეტისა და მობილური ტელეფონის არამიზანშეწონილად გამოყენებამ უარყოფითი გავლენა იქონია მოსწავლეთა ფსიქიკაზე, მათი მორალური სახის ჩამოყალიბებაზე.

კვლევის საგნის თეორიისა და პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილი პრობლემებიდან გამოვყავით ყველაზე პრობლემური საკითხები:

1. თეორიისა და პრაქტიკის გამიჯნულობა;
2. მასწავლებლის დაბალი კვალიფიკაცია;
3. აღზრდის ძირითადი პედაგოგიური სისტემების და კომპონენტების შესაძლებლობათა შეუფასებლობა, მათი ფუნქციებისა და დანიშნულებისამებრ კოორდინაცია-ინტეგრაციისა და პრაქტიკაში გამოყენების პედაგოგიურ ტექნოლოგიებზე ბუნდოვანი წარმოდგენა;
4. აღზრდისათვის მშობელთა მოუმზადებლობა.

ჩვენ შევეცადეთ პედაგოგიური მეცნიერებისა და რეალური სინამდვილის პოზიციებიდან უფრო სიღრმისეულად და ახლებურად გაგვეშუქებინა არსებული პრობლემების ტიპები, მიზეზები და შედეგები. შეგვემუშაებინა სათანადო პედაგოგიური რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინება, ჩვენი ღრმა რწმენით, გარკვეულ დადებით გაველენას მოახდენს ნაწილობრივ მაინც არსებული პრობლემების გადაჭრაში.

წიგნი ეძღვნება პიროვნების ფორმირების პრობლემის სხვადასხვა ასპექტების განხილვას, რომელთა ერთმთლიანობაში წარმოდგენის გარეშე შეუძლებელია სრულფასოვანი პიროვნების ფორმირება.

მასში გაშუქებულია პედაგოგიური პროცესის ძირითადი სისტემების: საკლასო-საგაკვეთილო, კლასგარეშე და სკოლისგარეშე და ოჯახური აღზრდის ურთიერთდამოკიდებულებისა და ურთიერთგანპირებულობის პედაგოგიური კანონზომიერებანი.

პიროვნების ფორმირების პედაგოგიური
სისტემების ინტეგრირებისა და გამოყენების
თანამედროვე ტექნოლოგიები

ბავშვის პიროვნებად ფორმირება ურთულესი და ხანგრძლივი პროცესია. ეს პრობლემა დღემდე მეცნიერთა მსჯელობის საგნად რჩება. ფილოსოფოსები, ფსიქოლოგები, პედაგოგიკოსები იკვლევენ, სწავლობენ, გამოთქვამენ მოსაზრებებს, დებულებებს, ქმნიან რეკომენდაციებს თეორიებს, მაგრამ პრობლემა პრაქტიკულად გადაუჭრელია სხვადასხვა სუბიექტური და ობიექტური მიზეზების გამო. ყველა ცდილობს მხოლოდ თავთავიანთი აზრების გატანას პედაგოგიკის ხარჯზე საგანთაშორისი კავშირების პრინციპთა გაუთვალისწინებლად. ბოლო დროს განსაკუთრებით მკვეთრად გამოვლინდა პედაგოგიკაში ფსიქოლოგიზმის გააქტიურება. ფსიქოლოგების მიერ გამოტანილი პედაგოგიური დასკვნები აღზრდის მეცნიერების— პედაგოგიკის ადგილს იკაავენ. სასწავლო— აღმზრდელობითი პროცესი კი მასწავლებელს მიჰყავს და არა ფსიქოლოგს. პედაგოგი კი იძულებულია ფსიქოლოგების ე. წ. „სწავლების ახალი თეორიებითა“ და „ტექნოლოგიებით“ იხელმძღვანელოს რეალურად პედაგოგიკის გარეშე. პრაქტიკულად მასწავლებელს ხელში რჩება გააპედაგოგიკებული ფსიქოლოგია, ხელოვნურად გერმანოფროდიტურ მდგომარეობაში ჩაყენებული მეცნიერება, რომელიც არც ფსიქოლოგიაა და არც პედაგოგიკა. არადა, ფსიქოლოგია პედაგოგიკის ღირსეული მოკავშირეა, რომელიც დიდ დახმარებას უწევს თავისი კვლევის საგნით, ფსიქიკური პროცესების ახსნით, იმით, როგორც არის ის სინამდვილეში. საქმეს ისიც ამძიმებს, რომ ვინც სათანადოდ არ იცნობს პედაგოგიკის მეცნიერებას, პედაგოგიკის კლასიკოსების (მ.ფ. კვინტილიანეს 12 ტომეულ პედაგოგიკურ ტრაქტატს „ორატორის დარიგებანი“, ფრანსუა რაბლეს „გარგანტუა და პანტაგრუელი,“ იან ამოს კომენსკის „დიდ დიდაქტიკას“, ჯონ ლოკის „ფიქრები აღზრდის შესახებ“, ჟან-ჟაკ რუსოს „ემილი ანუ აღზრდის შესახებ“, იოჰან პენრის

პესტალოცის „ლინჰარდი და ჰერტრუდა“, იოჰან ფრიდრიხ ჰერბარტის „ზოგადი პედაგოგიკა გამოყვანილი აღზრდის მიზნიდან,“ ნარკვევი პედაგოგიკის ლექციებიდან,“ადოლფ დისტერვეგის „სახელმძღვანელო გერმანელ მასწავლებელთა განათლებისათვის,“ რობერტ ოუენის „ახალი შეხედულება საზოგადოებაზე ანუ ცდა ადამიანის ხასიათის აღზრდის პრინციპების შესახებ,“ „წიგნი ახალი ზნეობრივი სამყაროს შესახებ,“ კონსტანტინე უშენსკის „ადამიანი, როგორც აღზრდის საგანი,“ იაკობ გოგებაშვილის პედაგოგიური თხზულებები და ა. შ.) გენიალურ და დღემდე გაუხუნარ პედაგოგიკურ შედეგებს და ჰგონიათ, რომ რასაც დღეს ფსიქოლოგია სთავაზობს, ეს არის პედაგოგიკა, ანუ ეს—ეს არის ვითომ ფსიქოლოგიამ შვა პედაგოგიკა. ფსიქოლოგია ვერ შობს პედაგოგიკას ისევე, როგორც პედაგოგიკა ვერ შობს ფსიქოლოგიას. ფსიქოლოგიის ამგვარ პროექტირებას შეცდომაში შეჰყავს პედაგოგიური საზოგადოება და, რაც უფრო საგაღალაოა, სტუდენტი, რომელსაც ჯერ წარმოდგენა არა აქვს პედაგოგიკურ მეცნიერებაზე.

ცნობილია, რომ განვითარების ობიექტური წესებისა და კანონების, ისტორიულ—გენეტიკური მემკვიდრეობითობის: თავისი გვარის, ძირის, არსებულ ცოდნა—გამოცდილების უმდიდრესი ბაზის გათვალისწინების გარეშე, რაღაც გაუგებარი გადამყნობა—გადმოყნობითა და ტერმინების აღრევით მეცნიერების განვითარება ყოველად წარმოუდგენელია. მეცნიერებაში ახალი ყოველთვის უნდა დაეყრდნოს ფუძეს, ფუნდამენტალურ, ობიექტურად არსებულ კანონებსა და პრინციპებს, ზოგადი ცნობრიულ, უცვლელ და მარადიულ ღირებულებებს და ამ დროს ორივე, ძველიც და ახალიც კარგად იხეირებს. უაპელაციო ხელის ფათური მეცნიერებებში, მაგალითად ფსიქოლოგიების მიერ პედაგოგიკაში, ორივესთვის საზიანოა. დღეს უკვე ვართ ამ ფაქტის წინაშე. ფსიქოლოგია შეიჭრა სკოლაში პედაგოგიკის სახელით და მისი ადგილი დაიკავა. ეს ისე შეფარვით ხდება, რომ დილექტანტი პედაგოგები და პედაგოგიკოსები ვერც კი ხვდებიან, ან ხვდებიან, მაგრამ თავის შეწუხებას ერიდებიან . შედეგი კი ის არის,

რაც უკვე გვაქვს სკოლაში. მოსწავლეთა ანტისოციალურობამ იქამდე მიაღწია, რომ სკოლებში რეალურად საჭირო გახდა პოლიციელების შეყვანა. არადა, სკოლის მუშაობა შეგნების, ნებაყოფლობითობის, ურთიერთპატივისცემის, სიყვარულის, ნდობისა და მასწავლებლის ავტორიტეტის, კომპენტეტურობისა და პროფესიონალიზმის პრინციპებზე უნდა იყოს დაფუძნებული. ხომ ცნობილია, რომ ნებისმიერი საქმისადმი ნებისმიერი მიდგომის ეფექტურობა მისი შედეგით განისაზღვრება. როგორც ღვთის ძემ იესო ქრისტემ თქვა: “ხე ნაყოფით შეიცნობა” (მათე 7:16). ამ კრიტერიუმით უნდა მივუდგეთ საქმეს, განსაკუთრებით აღზრდის სფეროში. ავტორიტარიზმი დამღუპველია.

ცხოვრებასა და ცნობიერებაში, თეორიასა და პრაქტიკაში აპრობირებული და გამართლებული აღზრდის მეცნიერების პედაგოგიკის ფსიქიკის მეცნიერებით ჩანაცვლება ორივე მეცნიერებას ფუნქციას უკარგავს და ეზოპეს ყვავის მდგომარეობაში აყენებს. ან კიდევ, ჩვენ თვალები დავხუჭოთ და ვიძახოთ მზე არ არისო, ამით მზე ხომ არ გაქრება, ჩვენ კი მართლა სიბნელეში აღმოვჩნდებით. განათლების ფსიქოლოგია, მინოტავრს დაამსგავსეს მისივე მესვეურებმა. ფსიქოლოგია ხომ ფსიქიკის მეცნიერებაა. განათლებას კი ფსიქიკა არა აქვს. რას ვაწვავლებთ, რატომ ვაყენებთ უპატურ მდგომარეობაში ამ უძვირფასეს მეცნიერებას. ფსიქოლოგების: ვიგოდსკი, ზანკოვი, ჯონ დიუ, პიაჟე, უისტონი, ბრუნერი, ბლუმი, ოზიბელი და სხვების პედაგოგიკის „მამამთავრებად“ გამოცხადება მეცნიერების უგულებელყოფაა. სრულებით არ არის იმის საჭიროება, რომ ფსიქოლოგიამ ფუჭად ხარჯოს დრო მის საზღვრებს გარეთ. მას აქვს ყველაზე უნიკალური და ყველაფერზე ამაღლებული კვლევის ობიექტი ადამიანის ფსიქიკა და ფსიქიკური პროცესები და პედაგოგიური დასკვნების გაკეთებით კი არა, ფსიქოლოგიური დასკვნებით უნდა იყოს დაკავებული, რითაც დიდ სამსახურს გაუწევს პედაგოგიკასაც და თავის თავსაც. ერთ საკმაოდ სოლიდურ სამეცნიერო რესპუბლიკურ კონფერენციაზე მომხსენებელი აცხადებს, რომ თურმე „იაკობ გოგებაშვილს ბლუმზე დაუღაგებია თავისი მოთხრობა „ცოტნე

დადიანი“-ის ამბობს: “. . . ერთი შეხედვით ისეთი უპრეტენზიო მოთხრობაც კი . . . “ცოტნე დადიანი” სწორედ ბლუმის პრინციპზე დაუწერია იაკობ გოგებაშვილს ჯერ კიდევ როდის. პედაგოგი იღებს მოთხრობას და უცებ აღმოაჩენს, რომ იგი დალაგებული ყოფილა ბლუმზე”. (სტილი დაცულია გ. ხ.). გამოდის, რომ იაკობ გოგებაშვილის უნიკალურობა თურმე ბლუმის დამსახურება ყოფილა! სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, დროის დიმენსიონის თვალსაზრისით მაინც ხომ უხერხულია ამგვარი არგუმენტაცია იკობ გოგებაშვილის პედაგოგიურ შეხედულებათა აქტუალობის დასამტკიცებლად.

უდიდესმა ფსიქოლოგმა დიმიტრი უზნაძემ ფსიქოლოგების მიერ პედაგოგიური დასკვნების გაკეთებას უწოდა ფსიქოლოგიზმი პედაგოგიკაში და სასტიკად დაგმო საქმისადმი ამგვარი მიდგომა, რადგან კარგად იცოდა დიდმა მეცნიერმა, რომ ფსიქოლოგიზმი პედაგოგიკაში პედაგოგიკის უარყოფაა. რაც არ უნდა მოინდომონ ფსიქოლოგებმა, ფსიქოლოგია, ობიექტური კანონზომიერებიდან გამომდინარე, განათლებისა და აღზრდის მეცნიერება ვერასოდეს ვერ გახდება, რადგან განათლება და აღზრდა პედაგოგიკის საგანია და უშუალოდ მასწავლებლის ფუნქციაა და არა ფსიქოლოგის.

ბავშვის პიროვნებად ფორმირების ერთ-ერთ მთავარი ფაქტორად (ბიოლოგიური მემკვიდრეობითობისა და სოციალურ გარემოსთან ერთად) აღზრდა დიდ ხანია აღიარებულია მეცნიერულად და დადასტურებულია საუკუნოვანი პრაქტიკით. აღზრდის ფაქტორის თავისებურება, სხვა ფაქტორებისაგან განსხვავებით ის არის, რომ იგი მიმდინარეობს სპეციალურად, მეცნიერულ-ობიექტური კანონების, კანონზომიერების, პრინციპებისა და მეთოდების საფუძველზე ორგანიზებულ პედაგოგიურ პროცესში, რომელსაც მართავს ოფიციალური პირი – მასწავლებელი, რომელსაც აქვს სპეციალური პედაგოგიური განათლება და აღჭურვილია სწავლებისა და აღზრდის თეორიით, ფლობს პედაგოგიკას როგორც მეცნიერებას და როგორც ხელოვნებას, ანუ პედაგოგიკური მეცნიერების პედაგოგი-

ური სიტუაციების შესაბამისად პრაქტიკული გამოყენების უნარ-ჩვევებს, პედაგოგიურ ოსტატობას.

როგორც ცნობილია, პედაგოგიური პროცესი მოიცავს სხვადასხვა ერთმანეთთან დაკავშირებულ პედაგოგიურ სისტემებს, ქვესისტემებსა და პედაგოგიურ კომპონენტებს. თითოეულ მათგანს ისეთივე კავშირი აქვს ერთმანეთთან, როგორც ადამიანის სხეულის ნაწილებს. როგორც ადამიანის სხეულში ზოგი ორგანო სასიცოცხლოა, ზოგი – დამხმარე, ზოგი კიდევ სათადარიგო გაუთვალისწინებელ პრობლემებთან გასამკლავებლად. მაგრამ ხომ ცნობილია, რომ ადამიანის სრულფასოვან სიცოცხლეს მისი თითოეული ორგანოს სრული სიჯანსაღე და ორგანიზებული ფუნქციურობა განაპირობებს. ამათგან თუ რომელიმე დაზიანდა, თუნდაც ნეკა თითი, ან ერთი კბილი, მთელ სხეულში ირღვევა ბალანსი, სისტემურობა, ჰარმონიული თანხმობა და ადამიანი უკვე განიცდის დისკომფორტს, რაც მის შრომითი უნარიანობის დაქვეითებასა და უხალისო ურთიერთობებში აისახება. ძირითადი ორგანოების დაზიანებამ კი შეიძლება ხანგრძლივი ავადმყოფობა და სათანადო სამედიცინო დახმარების გარეშე სიკვდილიც კი გამოიწვიოს.

ან კიდევ, ავიღოთ საათის მაგალითი. მის ფუნქციონირებას განაპირობებს მის შემადგენელ ელემენტთა სრულფასოვნება და მათი სისტემური კავშირი. რომელიმე ელემენტი რომ დაზიანდეს, საათის მუშაობა ან შეფერხდება, ან საერთოდ შეწყდება. შემადგენელ ელემენტთა სიმრთელე და სისტემურობა არის ის მექანიზმი, რომელსაც მოქმედებაში მოჰყავს მთელი სხეული.

იგივე შეიძლება ითქვას სკოლაზე, ოჯახზე, შრომით კოლექტივზე, ერზე, სახელმწიფოზე, მთელ კაცობრიობაზე. სადაც წესრიგი, ერთობა, სისტემა, თანხმობა, ჰარმონია, სიმეტრია, პროპორცია არა არის, იქ არის ქაოსი, ნგრევა, რღვევა და მთელი უბედურება. ამიტომ თქვა იან ამოს კომენსკომ, პედაგოგიკის კლასიკოსმა, რომ „წესრიგია არსებულითა სული“ (“პორიადოკ დუშა ვეშჩეი”).

სწორედ, ამგვარად გაგებულ “წესრიგზე,” რომ ააგოს პედაგოგიური პროცესი და მოაქციოს იგი პედაგოგიური

კანონზომიერების ჩარჩოში, მასწავლებელი უნდა ხელმძღვანელობდეს პედაგოგიკური და მოსაზღვრე მეცნიერებათა მიღწევებით და პედაგოგიური ხელოვნებით, (პედაგოგიურ ხელოვნებაში საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომა იგულისხმება), ხელთეწიფებოდეს საგნებსა და მოვლენების “შიგა” და “შორისი” კავშირების კოორდინირება მოცემული პედაგოგიური სიტუაციების, დროისა და სივრცის დიმენსიონების შესაბამისად. და, სკოლა გადაიქცევა სულიერ სამოთხედ, ვიტორინო დე ფელტრეს “სიხარულის სკოლად.”

ცნობილია, რომ საზოგადოების განვითარება მის წევრთა აღზრდილობის დონით განისაზღვრება, ერი კი — მისი ეროვნული კულტურით და მიღწევებით. ვინ ქმნის ეროვნულ კულტურას ხელოვნებაში, მეცნიერებაში, ტექნიკაში? პასუხი ერთია. — ადამიანი: მწერალი, მუსიკოსი, მხატვარი, არქიტექტორი, მეცნიერი, აგრონომი, ინჟინერი, ექიმი, მასწავლებელი, გლეხი, მუშა და ა. შ. ვინ არიან ესენი? — ხალხი, ერი. ასე იკვრება დიდი წრე მთელისა და ნაწილების, ზოგადისა და კერძოს ერთიანობით.

თითოეული ადამიანის სრულფასოვნების პროპორციულია საზოგადოების სრულფასოვნება. საზოგადოების განვითარების ტენდენცია, სწრაფვა სრულყოფილებისაკენ რეალიზდება პიროვნების განვითარებით. პიროვნების განვითარების, როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ, ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი არის აღზრდა. ამიტომ უწოდებენ აღზრდას საზოგადოებრივ მოვლენას. აღზრდა არის საზოგადოების განვითარების პირობაც და შედეგიც.

აღზრდის შეუცვლელი მნიშვნელობის შესახებ თავორი წერდა: „მწამს, რომ კაცობრიობის ყველა პრობლემამ აღზრდაში უნდა პპოვოს გადაწყვეტა.“ აკაკი წერეთელს მიაჩნდა, რომ „რაც ცუდი გეჭირს, სულ ცუდი აღზრდის ბრალია.“ რობერტ ოუენმა თქვა: „აღზრდა ქვეყნად არსებული ყოველი სიკეთისა და ბოროტების, უბედურებისა და ბედნიერების პირველწყაროა.“ „ადამიანი არის ყველაზე მშვიდი და ყველაზე ღვთაებრივი სულდგმული, თუ იგი მოშინაურებულია ჭეშმარიტი აღზრდით. თუ მას არ მიუღია აღზრდა ან ყალბი აღზრდა მიიღო, მაშინ ის

არის ყველაზე უფრო ველური იმ ცხოველთა შორის, რომლებსაც დედამიწა წარმოშობს” – 2400 წლის წინ პლატონის მიერ ნათქვამი ეს უკვდავი სიტყვები, დღეს უფრო რეალურია და აქტუალური, ვიდრე მაშინ, როცა ის დაიწერა.

ამგვარ დასკვნამდე მიდიოდა ყველა დროისა და საზოგადოების პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანი, მეცნიერი თუ ხელოვანი.

დამანგრეველი მაშტაბური ომები, ძალადობა, ტერორიზმი, კორუფცია, ეგოცენტრიზმი, მატერიალიზმი, ფლობისა და ბატონობის მანია, ხარბი კომერცია, სიცრუე და გარყვნილება, ზნეობრივი და სულიერი დეგრადაცია, უსამართლობა, მთელი ეროვნული სიმდიდრის და ძალაუფლების ერთეულთა საკუთრებაში მოქცევა და მილიონობით ადამიანთა შიმშილობა და სიღატაკე — აი, თანამედროვე რეალური სინამვილე, რამაც კაცობრიობა მიიყვანა სოციალურ-ეკონომიური და ეკოლოგიური კატასტროფისა და მასობრივი განადგურების საშიშროებამდე. როგორც იაკობ გოგებაშვილი ამბობდა: „მცირე ნაწილი კაცობრიობისა ჰყარს სიმდიდრისაგან და უმრავლესობა—სიღატაკისგან.”

ამ გამაოგნებელი შედეგის, როგორც პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანები აღნიშნავენ, ერთ-ერთი და უმთავრესი მიზეზი არის მორალური დეგრადაცია, სულიერი დაკნინება, რაც შედეგად მოსდევს არასწორ, ცუდ აღზრდას, ყოვლისშემოქმედისა და უზენაესი მმართველი ღვთის მცნებების, კანონებისა და პრინციპების უგულვებელყოფას.

ჩვილი წარმოდგენს პიროვნების საწყის ფორმას, რომელშიც ყოვლისშემოქმედი ღმერთის მიერ ჩადებულია სრულფასოვან პიროვნებად ფორმირების პოტენციური შესაძლებლობები ისევე, როგორც თესლში დევს თავის გვარის და მიხედვით უზარმაზარ მსხმოიარე ხედ განვითარების ჩანასახები.

ადამიანში ერთნარად დევს სიკეთისა და ბოროტების საწყისები. გაიზრდება ის, რომელსაც მიეცემა უკეთესი პირობები განვითარებისათვის. აღზრდა არის ის ფაქტორი

რი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს სათანადო პედაგოგიური, ფსიქოლოგიური და სოციალური პირობები, რომ განვითარდეს სიკეთე და არა ბოროტება პიროვნებაში. აღზრდა, როგორც მიზანმიმართული გეგმაზომიერი პედაგოგიური ზემოქმედების პროცესი აღსაზრდელზე, მის გონებრივად, ზნეობრივად, სულიერად, ესთეტიკურად და ფიზიკურად განვითარებისა და დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მომზადების მიზნით, არის ერთადერთი გზა კაცობრიობის უმაღლესი იდეალის—ბედნიერი და მშვიდობიანი, უსაფრთხო ცხოვრების მისაღწევად, რომელიც უნდა უზრუნველყოს დროისა და ადგილის შესაბამის სახელმწიფო საგანმანათლებლო პოლიტიკის საფუძველზე სკოლამ სასკოლო და პედაგოგიური ინფრასტრუქტურის სისტემების, ქვესისტემებისა და პედაგოგიური კომპონენტების კოორდინირებულ მოწესრიგებულმა ერთიანობამ. სასკოლო და წმინდა პედაგოგიკური ინფრასტრუქტურას თავთავისი სისტემები გააჩნია. სასკოლო ინფრასტრუქტურაში იგულისხმება სკოლის სასწავლო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა თავისი ქვესისტემებით: სკოლის შენობა, საკლასო ოთახები, კლას-კაბინეტები, ლაბორატორიები, ბიბლიოთეკა, კომპიუტერის ცენტრი, წყალგაყვანილობა, გათბობა, სპორტული დარბაზი, მოედანი, ელექტროგაყვანილობა, კვების ობიექტი და ა. შ. ასევე პედაგოგიური და მოსწავლეთა კოლექტივი, მშობლები, არაფორმალური საზოგადოება, შეფი-ორგანიზაცია, რომელიც მატერიალურ და ფიზიკურ დახმარებას გაუწევს სკოლას.

პედაგოგიკური ინფრასტრუქტურა მოიცავს ისეთ პედაგოგიურ სისტემებს, რომელიც პასუხისმგებელია ახალი თაობის მომზადებაზე, რომელიც ნაზიარები იქნება ეროვნული და მსოფლიოს კულტურული მიღწევების ძირითად საფუძვლებს, ექნება სათანადო ზოგადი განათლების ბაზა განათლების სისტემის მომდევნო საფეხურზე სწავლის გასაგრძელებლად, არჩეული პროფესიის დასაფუძვლებლად. პედაგოგიური ინფრასტრუქტურა საკუთრივ მოიცავს შემდეგ ძირითად პედაგოგიურ სისტემებს:

1. სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესის საკლასო-საგაკვეთილო სისტემა.

2. კლასგარეშე პედაგოგიურ, კულტურულ და საგანმანათლებლო დონისძიებათა სისტემა.
3. სკოლისგარეშე საგანმანათლებლო-საადმინისტრაციული დაწესებულებათა სისტემა.
4. ოჯახი.

პედაგოგიური ინფრასტრუქტურის პირველ, მთავარ და წარმმართველ სისტემას წარმოადგენს სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესის საკლასო-საგაკვეთილო სისტემა, რომელიც ჩვენამდე მოღწეული პედაგოგიკური ლიტერატურის მიხედვით 2000 წელს ითვლის. სხვადასხვა პედაგოგიკურ ლიტერატურაში სასწავლო პროცესის აღმნიშვნელად მოხსენიებულია ცნება „მეცადინეობა“. I საუკუნის რომაელი მეცნიერ-პედაგოგი და ორატორი მარკუს ფაბიუს კვინტილიანე თავის 12 ტომეულ პედაგოგიკურ ტრაქტატში „ორატორის დარიგებანი“ განაზოგადებს რა იმ რიტორიკული სკოლის პედაგოგიურ გამოცდილებას, რომელშიც თავად სწავლობდა, არაერთხელ ახსენებს თანატოლთა შორის სწავლაში შეჯიბრების პროცესს, ჯგუფურ და კოლექტიურ მეცადინეობას მასწავლებლის ხელმძღვანელობით. სადაც გამარჯვებული დამრცხებულს ეხმარებოდა შემდგომ შეჯიბრებაზე გამარჯვებისათვის მომზადებაში. სიტყვებში: „თანატოლთა“ და „შეჯიბრება“ უკვე ჩანს კლასი თანამედროვე გაგებით. როგორც წესი შეჯიბრებაში ყოველთვის მოიაზრება ორი თანაბარი მხარე. „მათ შორის-წერს კვინტილიანე-იმართებოდა შეჯიბრება პირველი ადგილისა და უმაღლესი თანრიგის მოსაპოვებლად. აქ ვლინდებოდა მათი მომზადების დონე, წარმატება და წარუმატებლობა . . . გამარჯვებული შექებას იმსახურებდა და პრივილეგიურულ მდგომარეობას იკავებდა. პირველი სიტყვა მას ეკუთვნოდა. ამასთანავე გამარჯვებისათვის როგორც სიტყვიერ, ისე რაიმე ნივთიერ ჯილდოსაც იღებდა“ (მ.ფ. კვინტილიანე, „ორატორის დარიგებანი“, წგ-ნი I, სანკტ-პეტერბუგი, 1834, გვ. 22, 23. ნიკოლსკის თარგმანი). უფრო მეტიც, კვინტილიანე პირდაპირ მოიხსენიებს სიტყვას „გაკვეთილს.“ ის წერს: „მოწაფეებს განსაკუთრებით გვიყვარდა მჭევრმეტყველების გაკვეთილი“-ო. (იქვე). გაკვეთილზე სხვა უამრავი მაგალითი მოი-

ძებნება აღორძინების ხანის პედაგოგიკაში, მაგრამ მისი ისტორიის დეტალური ანალიზი არ შეადგენს ჩვენი კვლევის მიზანს, უბრალოდ, ცნობისთვის აღვნიშნავთ, რომ საკლასო –საგაკვეთილო სისტემამ თავის განვითარების პიკს მიაღწია მე–17 საუკუნის ჩეხი პედაგოგ-კლასიკოსის იან–ამოს კომენსკის „დიდი დიდაქტიკაში“ (კომენსკი დიდი დიდაქტიკის ცნებაში მოიაზრებს მთელ პედაგოგიკას თავისი კლასიკური გაგებით).

მეცნიერთა გარკვეული ნაწილი გაკვეთილს თვლიდა რა უკვე მოძველებულ ფორმად, შეეცადა მის შეცვლას, მაგრამ მისი უნიკალურობის გამო დღემდე ვერავინ მოახერხა რაიმე უკეთესი ფორმის შემოთავაზება. ჯერ იყო და, XVIII–XIX საუკუნეების მიჯნაზე ინგლისში გავრცელდა ე. წ. ბელანკასტერის ახალი საგაკვეთილო სისტემა ა. ბელლას და დ. ლანკასტერის თანაავტორობით, რომელიც ერთდროულად 600 მოსწავლესთან მასწავლებლის მუშაობას ითვალისწინებდა, სადაც მასწავლებლის როლი ნულამდე იყო დაყვანილი. კლასი იყოფოდა გარკვეულ ჯგუფებად და მათთან მეცადინეობას ფაქტიურად ე. წ. მასწავლებლის თანაშემწე დეკურიონებად წოდებული უფროსკლასელები ატარებდნენ.

ამერიკელი ფსიქოლოგის ე. პარკესტერის მიერ შემოთავაზებული იყო ე. წ. დალტონ გეგმა, რომელიც უკიდურესად ინდივიდუალიზებული იყო და გამორიცხავდა ჯგუფურ და მითუმეტეს, კოლექტიურ სწავლებას. იგი ეფუძნებოდა მოსწავლეთა გონებრივი შესაძლებლობების უთანასწორობის პრინციპს, რომელიც თითქოს მემკვიდრეობით იყო განპირობებული და მათი ბედი უკვე გადაწყვეტილია! (ამ უკიდურესობას დღეს დაუპირირისპირდა ე. წ. ინკლუზიური განათლება, რომელიც შემოიფარგლება ისევ ფსიქოლოგების მიერ შემოთავაზებულ კეთილი სურვილებით, მოწოდებებითა, სენტენციებით ყოველგვარი პედაგოგიური კანონებისა და კანონზომიერების, არგუმენტირებული მტკიცებების გარეშე). ჩვენ აქ არ ვგულისხმობთ მართლა გონებრივ შესაძლებლობა შეზღუდულ, თანდაყოლილ, ან შექმნილ ფსიქიკურ თუ ფიზიკურ დეფექტს. ეს სულ სხვა პრობლემაა და ის სპეციალური პე-

დაგოგიკის – დეფექტოლოგიის დარგების (სურდოპედაგოგია ანუ ყრუმუნჯთა პედაგოგია, ტიფლოპედაგოგია ანუ უსინათლთა პედაგოგია და ოლიგოფრენოპედაგოგია ანუ გონებრივად შეზღუდულთა აღზრდის აღზრდის პედაგოგია, საკორექციო, პრევენციულ და კომპენსატორული პედაგოგია) ზრუნვის საგანია. რაც შეეხება მორალურ დეფექტს, ეს როგორც ცუდი აღზრდის შედეგი, ძირითადად ჩვეულებრივი პედაგოგიკის ობიექტია. პედაგოგიკის მეცნიერებაში ეს უკვე გარკვეული და ფუნდამენტურად დამუშავებული თემაა. პრობლემა მხოლოდ მის შეუფასებლობაშია.

რაც შეეხება „ტრამპ გეგმას“, რომელიც გაკვეთილის ნაცვლად შემოიღო ამერიკელმა ფსიქოლოგმა ლოიდ ტრამპმა როგორც სწავლება–აღზრდის ახალი ორგანიზაციული ფორმა. ისიც უკიდურესად ინდივიდუალიზებული იყო. იგი 100–150 მოსწავლესთან ერთდროულად მეცადინეობას ითვალისწინებდა განსხვავებული, ინდივიდუალური პროგრამითა და თემატიკით ე.წ. ბარათებითა და სწავლების ტექნიკურ საშუალებათა გამოყენებით. სწავლების ეს ფორმა, როგორც სხვა ზემოთ დასახელებული ფორმები არაპედაგოგიური, არაზნეობრივი, ჰუმანიზმისა და დემოკრატიზმის იდეებს სრულიად გამიჯნული იყო და საყოველთაო აღიარება ვერ ჰპოვა. თუმცა ამგვარმა ისტორიზმისა და მემკვიდრეობითობის ლოგიკას მოკლებულმა გაუთავებელმა ექსპერიმენტებმა, დიდი ზიანი მიაყენა აღზრდასაც და მის მეცნიერება – პედაგოგიკასაც.

პედაგოგია ყველაზე დიალექტიკური, განვითარებადი, დინამიური და ლოგიკური, საყოველთაო და პერმანენტული მეცნიერებაა, თავისი მყარი გვართა და ძირით, კვლევის განსაზღვრული საგნით (აღზრდა), ობიექტით (აღსაზრდელი), მიზნით (აღსაზრდელის ყოველმხრივ ჰარმონიულად, გონებრივად, ზნეობრივად, სულიერად, ესთეტიკურად, ფიზიკურად განვითარება), საკუთარი ტერმინოლოგიით, კვლევის მეთოდებით, აღზრდის ობიექტური კანონებით, პრინციპებით, მეთოდებითა და ორგანიზაციული ფორმებით, აქვს განსაზღვრული ცოდნის წყაროები და, რაც მთავარია, ჰყავს ამ თეორიის პრაქტიკული რეალი-

ზატორი, უცვლელი აღმასრულებელი, ამ საქმის დიდოსტატი, ყველაზე საპატიო ოფიციალური პირი – მასწავლებელი. ხალხნო, ღმერთი არა გწამთ, მიუშვით ერთმანეთთან პედაგოგიკა, მასწავლებელი და მოსწავლე უცხო შუამავლების გარეშე!

მაგან–მაგანმა მეცნიერმა რომ გამოაცხადა პედაგოგიკა მეცნიერება არ არისო, ფსიქოლოგებს, ფილოსოფოსებს, ჟურნალისტებს, იურისტებს, მუსიკოსებს, ექიმებს მართალი ეგონათ და „დიდი თანაგრძნობით“ საკუთარ თავზე აიღეს პასუხისმგებლობა, პედაგოგიკისა და პედაგოგის ფუნქცია. უფრო მეტიც, უცხოეთიდან ათასობით მასწავლებელთა (ჯერ ისიც საკითხავია, მართლა არიან თუ არა კვალიფიციური მასწავლებლები! ან თუნდაც იყონ ასეთები, რა სავალდებულოა დამოუკიდებელ სახელმწიფოში თითოელმა ქართველმა ინგლისელ–ამერიკელივით იცოდეს ინგლისური ენა?) ჩამოყვანით დისკრედიტებულ და დაბნეულ მასწავლებლებს პედაგოგიური ავტორიტეტი დაუკარგეს თავიანთი აღსაზრდელების წინაშე. ამაში ადვილად დარწმუნდებით, როცა თავად მათ მოუსმენთ.

სკოლებში თეორიისა და პრაქტიკის ურთიერთმიმართების ფაქტობრივი მდგომარეობის დადგენის მიზნით, როგორც წესი, ტარდება პედაგოგიური გამოკვლევები არსებული ხაერვეზების გამოსავლინებლად და აღმოსაფხვრელად. ან საუკეთესო პედაგოგიური გამოცდილების გასაზიარებლად. ამჯერად სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების სამეცნიერო კვლევითმა ინსტიტუტმა თავისი დანიშნულებიდან გამომდინარე, ჩაატარა პედაგოგიური კვლევა თბილისის რამდენიმე საჯარო და კერძო სკოლებში. რესპოდენტები იყვნენ მასწავლებლები და მოსწავლეები. კვლევით მიღებული შედეგების ნაწილი აგსახეთ განათლების სამეცნიერო–კვლევითი ინსტიტუტის სამეცნიერო პედაგოგიური შრომების კრებულში „მეცნიერება და სკოლა“ I ნაწილი, თბ. 2010 წელი. სადაც შევეხეთ პედაგოგიკური მეცნიერებისა და სასკოლო პრაქტიკის ერთიანობის პრინციპის დარღვევით გამოწვეულ მწვავე პრობლემებს: შედეგებს, მიზეზებსა და გამოსავლის პოვნის მცდელობას.

მასწავლებლებს დაეუსვით რამდენიმე კითხვა, რომელთა პასუხები მოგვეცემდა საშუალებას ძირითადად რა პრობლემები აწუხებდათ პედაგოგიურ პროცესში და რა პედაგოგიურ ტექნოლოგიებს, კანონებს, პრინციპებსა და მეთოდებს იყენებდნენ მათ მიერ აღნიშნული პრობლემების მოსაგვარებლად.

პირველ კითხვაზე მივიღეთ ასეთი პასუხები:

„კაბინეტის კლასით დაკავება“, „დისციპლინა“, „სახელმძღვანელოების დეფიციტი“, „სასწავლო ნივთების სიძვირე“, „სასწავლო მოტივის უქონლობა“, „ბავშვის დაბალი დონე“, „უინტერესობა“, „გონებაგაფანტულობა“, „სახელმძღვანელოები გაუგებარ ენაზეა დაწერილი“, „მშობელთა უყურადღებობა“, „სიზარმაცე“, „ქცევის პრობლემები“, „კაბინეტური სისტემის მოშლა“, „შეფასების ნიშნის გამოყვანა არ მიმაჩნია სწორად“, „დარღვეულია სწავლების სისტემატურობის პრინციპი“, „იძულებითი სწავლა“, „სწავლის სურვილი არა აქვთ“, „მათემატიკა არ აინტერესებთ“ და ა. შ.

აქ მოტანილი მაგალითებიდან ნათლად ჩანს სკოლის მატერიალური ინფრასტრუქტურის გაუმართაობა, ორგანიზაციული, ეთიკური, პედაგოგიური, ფსიქოლოგიური პრობლემები, მაგრამ განსაკუთრებით ჩვენი დაეჭვება გამომიწვია მასწავლებლის პროფესიონალიზმა. კერძოდ, მის ლოგიკურ—მეთოდოლოგიურ კულტურასა და პედაგოგიკის ცნებით—ტერმინოლოგიურ სისტემასთან დაკავშირებულმა პრობლემებმა. გამოკითხულ მასწავლებელთა დიდი ნაწილი ვერ ახერხებს პედაგოგიური სიტუაციებისა და მოვლენების პრობლემატურობის დონისა და სახის მიხედვით ტიპოლოგიზაციას და პედაგოგიურ კატეგორიებში გადატანას, იფარგლება პედაგოგიური სიტუაციებისა და მოვლენების სუბიექტური მოსაზრებებითა და შიშველი პრაქტიციზმის საფუძველზე შეფასებებით.

ჩვენი სავარაუდო დასკვნების ობიექტურობის დასაზუსტებლად დავსვით მეორე კითხვა, პედაგოგიურ ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებით. აი მათი პასუხებიც: „კომპიუტერს“, „ინტერნეტს“, „პლაკატებს“, „პროექტორს“, „ინფორმაციულ—საკომუნიკაციო ტექნოლოგი-

ებს,“ „ექსკურსიებს,“ „დისპუტებს,“ „ჯგუფურ და წყვილურ მეცადინეობებს,“ „ტესტირებას,“ „ინტერაქტიურ ფორმებს,“ „კოლექტიურ-ძიებით მეთოდებს“ და ა. შ.

როგორც ჩანს, ამ პასუხების აგტორები სწავლების ტექნიკურ საშუალებებს, პედაგოგიურ ფორმებს, მეთოდებსა და ტექნოლოგიებს შორის განსხვავებას ვერ ხედავენ. ყველაფერი უთავბოლოდ, ყოველგვარი სისტემურობის, ფუნქციისა და დანიშნულების გარეშე, ერთმანეთში აქვთ არეული, რადგან მათ ცნებებსა და არსში ვერ ერკვევიან. პედაგოგიური ტექნოლოგიები ჰგონიათ რაღაც განყენებული ერთეული, მხოლოდ რაღაც ტექნიკასთან დაკავშირებული და არა პედაგოგიური ოპერაციებისა თუ მოქმედების განსაზღვრული, მოცემულ სიტუაციასთან მორგებული პედაგოგიურ საშუალებათა კომბინაციები და თანმიმდევრობა.

მესამე კითხვაზე: რა პედაგოგიური კანონებით, პრინციპებითა და მეთოდებით ცდილობთ სასწავლო პროცესთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებას? პასუხები ასეთია:

–“ვიყენებ დამატებით მეცადინეობას,“ მივმართავ ფსიქოლოგიას,“ „ცვდილობ დავაინტერესო მოსწავლეები და მიმყავს ექსკურსიებზე,“ „საუბრებით,“ „ღარიგებითა და დამოძღვრებით,“ „ჯგუფური მუშაობით,“ „ფსიქოლოგიური კვლევით,“ „ვეხმარები ფსიქოლოგიურად, ცოტა მკაცრად,“ „განმარტებითა და თვალსაჩინოებით,“ „თანამშრომლობით,“ „ტექნიკური საშუალებების გაუმჯობესებით,“ „გაკვეთილი დაგუკავშირო ცხოვრებისეულ მაგალითებს,“ „ვიხმარებ ფსიქოლოგს,“ „შეგნებულობის პრინციპით,“ „წახალისებითა და თანამშრომლობით,“ „განხილვას,“ „თეორიული ცოდნის პრაქტიკული გამოყენებით, რათა სახალისო გახდეს დამატებითი მეცადინეობა,“ „მშობლებთან გასაუბრებით,“ „პროექტზე ორიენტირებული სწავლით“ და ა. შ.

კოლოსელ მისანსაც კი გაუჭირდებოდა ამ პასუხის გაგება, მაგრამ უმჯობესია მოთმინებით მივყვეთ საქმეს.

როგორც ხედავთ, მასწავლებლები პედაგოგიურ კატეგორიათა უბრალო კლასიფიკაციასაც კი ვერ ახერხებენ.

მათ პასუხებში პედაგოგიური კანონების ხსენებაც კი არ არის. პედაგოგიური კანონების გარეშე კი სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესი სტიქიურ-ინსტიქტურ დონეზე რჩება და განწირულია მარცხისთვის.

რაც შეეხება პედაგოგიურ პრინციპებს, იპოვით ალაგ-ალაგ. მაგალითად: შეგნებულობის პრინციპი, თანამშრომლობის პრინციპი და სწავლების ცხოვრებასთან დაკავშირების პრინციპი, მაგრამ კონტექსტიდან ჩანს, მასწავლებელი არც ისე კარგად ერკვევა მათ არსში. როგორც ცნობილია, პედაგოგიური პრინციპები პედაგოგიური კანონებითა და პედაგოგიური მიზნით არის განპირობებული და მასწავლებლისთვის ასრულებს მათრიენტირებულ ფუნქციას, ხელს უწყობს სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესის სწორად, მეცნიერულ დონეზე ორგანიზებასა და მართვას, მოსწავლეებთან ურთიერთობის დარეგულირებას, რომლის გარეშე წარმოდგენილია პედაგოგიური პროცესის ეფექტურობა. ბავშვის ბუნებასთან აღზრდის შესაბამისობის პედაგოგიური კანონიდან გამომდინარე, მოსწავლეთა ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებების, აღზრდაში დადებითზე დაყრდნობის, მოსწავლის პიროვნებისადმი პატივისცემის, მისაწვდომობის და ა. შ. პრინციპთა გათვალისწინების გარეშე უბრალოდ არ შედგება სასწავლო პროცესი. სწორედ, ეს არშემდგარი პროცესია იმ პრობლემების მშობელი, რომელიც ეს-ეს არის მოვისმინეთ რესპოდენტ-მასწავლებლებისგან.

პედაგოგიურ მეთოდებთან დაკავშირებით გამოკითხულთა 42%-მა შედარებით მეტი განათლებულობა გამოავლინა, თუმცა ვერც აქ ნახავთ მეთოდთა კლასიფიკაციას ფუნქციის მიხედვით. მათ ძირითადად მოხმობილი აქვთ შეგნებაზე ზემოქმედების და წახალისების მეთოდები. როგორიცაა: საუბარი, დაინტერესება, დარიგება, დამოძღვრა, ახსნა-განმარტება. ასევე დასახელებული აქვთ ძალზე ზოგადი, დაუკონკრეტებული მეთოდები: „ვიყენებ ყველა თანამედროვე მეთოდებს, რომელიც ავითარებს სოციალურ უნარებს,“ ან კიდევ: „ახალ თანამედროვე ტექნოლოგიებს ვიყენებ“ და სხვა. საკუთრივ სწავლების მეთოდები: აკრომატიკული, ეროთემატიკული, პრაქტიკულ-

ლაბორატორიული, წიგნზე მუშაობის მეთოდები და ხერხები თითქმის არავის არ დაუსახელებია. არადა ყოველგააკეთილზე ნებისმიერი საგნის სწავლების მთავარი საგანმანათლებლო, განმავითარებელი, აღმზრდელობითი და შრომითი ფუნქციების რეალიზაცია მხოლოდ და მხოლოდ პედაგოგიური მიზნიდან გამომდინარე, შესაბამისი პედაგოგიური მეთოდების, კანონებისა და პრინციპების კომბინაციით, კომპლექსური მიდგომით ხორციელდება.

მოყვანილ მაგალითებში და მათთან საუბრებში არც პედაგოგიკური მეცნიერება და, მით უმეტეს, პედაგოგიური ხელოვნების აჩრდილიც კი არ ჩანს.

ასეთი ხელმოცარული მასწავლებელი ჰგავს ხელებმოჭრილ კაცს, ხეზე აცოცვას რომ ცდილობს.

ჩვენი პედაგოგიური დასკვნების ობიექტურობის გასამყარებლად კვლევითი სამუშაოები განვაგრძეთ უმადლესი სასწავლებლების განათლების ფაკულტეტებზე იმავე პრობლემის სხვა ასპექტში განსაზღვრული თემატიკით. კვლევის საწყის ეტაპზე სკოლებში გამოვლენილი პრობლემების გათავალისწინებით განათლების ფაკულტეტებზე გაგაძლიერეთ პედაგოგიკის კურსის სწავლება. სასწავლო წლის ბოლოს ჩავატარეთ კვლევა ექსპერიმენტული კვლევის შედეგების ოპტიმალურობის შემოწმების მიზნით. შევარჩიეთ მიზნის შესაბამისი თემა, რომლის პასუხები საშუალებას მოგვცემდა მოგვესმინა მათი შეფასებები თავიანთ მასწავლებელთა კვალიფიციურობისა და პედაგოგიკურ თეორიასთან სასკოლო პრაქტიკის შესაბამისობის, პედაგოგიკის მეცნიერების პოზიციიდან მათი თვალთ დანახული სკოლის შესახებ. დაუსათაურეთ თემა: „ჩემი შეხედულებები მასწავლებელზე“ და დაგუკონკრეტეთ სტუდენტებს საკითხები კვლევის მიზნის შესაბამისად:

1. რა გაიგე მასწავლებლის შესახებ პედაგოგიკიდან?
2. როგორ შესაბამისობაშია, შენი აზრით, სკოლის რეალური სინამდვილე პედაგოგიკურ თეორიასთან?
3. მასწავლებლის რომელ თვისებებს დააყენებდი I და II ადგილზე?

ეს კვლევა ძალიან ნაყოფიერი აღმოჩნდა მოცულობის, რაოდენობისა და ინფორმაციულობის თვალსაზრისით. კვლევამ უნებურად თითქმის მთელი საქართველო, ყველა ის რეგიონი, ქალაქები და სოფლები მოიცვა, საიდანაც არიან გამოკითხული რესპოდენტები. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 332-მა სტუდენტმა.

პირველი კითხვის: „რა გაიგე მასწავლებლის შესახებ პედაგოგიკიდან?“ მიზანი იყო დაგვედგინა თუ რა მოცულობითა და ხარისხით აითვისეს სტუდენტებმა პედაგოგიკის საფუძვლები, მისი თეორიული ნაწილი და რა დამოკიდებულება გაუჩნდათ მასწავლებლის პროფესიისადმი. მათი წერილობითი პასუხების ანალიზში გვიჩვენა, რომ გამოკითხულთა 97%-მა მაღალი შეფასება მისცა პედაგოგიკის მეცნიერებას. რომ ამ მეცნიერებამ მათ დაანახვა თუ რა მისია აკისრია და რა თვისებები უნდა ჰქონდეს მასწავლებელს, კონკრეტულად თუ რა ცოდნა-გამოცდილების მარაგს უნდა ფლობდეს ის, რომ უმტკივნეულად შეძლოს თავისი პროფესიული და მოქალაქეობრივი მოვალეობის შესრულება. აქ მოვიყვანთ რამდენიმე კონკრეტულ მაგალითს მათი პასუხებიდან.

„... მასწავლებელს უდიდესი საზოგადოებრივი როლი აკისრია. მან უნდა უზრუნველყოს ღირსეული ახალი თაობის მომზადება. ვფიქრობ, რომ მასწავლებელი, განსაკუთრებით დაწყებით კლასებში სჭირდებათ ისეთი, რომელიც ბავშვებს აუხსნის ყველაფერს, რაც დააინტერესდებათ. გამოცდილებიდან ვიცი, რომ რასაც შთააგონებ ბავშვს პატარაობისას, იმას არასოდეს დაივიწყებს. . . მასზე დიდ გავლენას ახდენს მასწავლებელი” (მ. ტ., Iკურსი).

პედაგოგიკიდან გავიგე, „რომ მასწავლებელმა წარმატებით შეასრულოს თავისი პროფესიული მოვალეობა, მას უნდა ახასიათებდეს შემდეგი თვისებები:

1. ქრისტიანული მორალა.
2. ბავშვის სიყვარული.
3. პროფესიული გატაცება.
4. თავისი საგნის ღრმად და ყოველმხრივ ცოდნა და მოსაზღვრე მეცნიერებათა საფუძვლების ფლობა

5. მასწავლებლის შრომის ობიექტის – ბავშვის სიყვარული.
6. გადაცემის უნარი.
7. საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომის უნარი.
8. სიახლის, მოწინავე პედაგოგიური გამოცდილების ათვისებისა და პრაქტიკაში დანერგვის უნარი.
9. პედაგოგიური ტექნიკა: ა) სინდისი, ბ) პედაგოგიური ეთიკა, გ) ავტორიტეტი, დ) პედაგოგიური ხელოვნება ანუ ოსტატობა, ე) ალლო და ინტუიცია, ვ) კომუნიკაბელურობა, ზ) პედაგოგიური ტაქტი, ი) ინტონაცია, მიმიკა და ა. შ.
10. ჩაცმისა და ვარცხნილობის კულტურა.
11. ესთეტიკური გემოვნება.

ყველა, ზემოთ ჩამოთვლილი თვისებები აუცილებელი და მნიშვნელოვანია, რათა იყო და გერქვას სრულფასოვნად ჩამოყალიბებული მასწავლებელი.” (ს. ყ. Iკურსი). სტილი დაცულია.

ან კიდევ: „ჩემთვის სიტყვა „მასწავლებლის” არსი დღემდე გაუგებარი იყო. ის წარმოადგენდა მხოლოდ ისეთ ჩვეულებრივ სიტყვას, რომელსაც თითოეული ჩვენთაგანი ვიყენებთ ხოლმე საუბრის დროს. მაგრამ როცა პედაგოგიკის ამ უმშვენიერეს წიგნს გავეცანი, მივხვდი, რომ როდესაც მე პირველ კლასში შევედი, ადამიანი, რომელიც მე მიხსნიდა გაკვეთილს იყო არა მარტო ჩვეულებრივი ადამიანი, როგორც ყველა, არამედ ნამდვილი მასწავლებელი თავისი პედაგოგიური გაგებით. . . ამ განმარტების (მხედველობაშია მასწავლებლის ცნების დეფინიცია-გ.ს.) შემდეგ უფრო გავაცნობიერე მასწავლებლის არსი. . . “ (მ.ბ. IIკურსი).

ამ სიტყვების ავტორი გულწრფელად აცხადებს, რომ სათანადო ინფორმაციამ მისცა საშუალება პედაგოგიური თეორიისა და პრაქტიკის შედარების გზით ობიექტურად შეეფასებინა თავისი პირველი მასწავლებელი. დაენახა მასწავლებლის პროფესიის განსაკუთრებულობა და ხიბლი.

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ასევე ერთ-ერთი სტუდენტი წერს: „პედაგოგიკის შესწავლისას მივხვდი

მასწავლებელს თუ რა ურთულესი ამოცანები აკისრია. მან ბავშვი უნდა აქციოს სრულფასოვან პიროვნებად, რომ მან დაიკაოს საზოგადოებაში კუთვნილი ადგილი” (ქ.ბ. II კურსი).

სტუდენტი იქვე ჩამოთვლის აღზრდის იმ კომპონენტებს, რომელთა ერთობლიობა აქცევს ბავშვს სრულფასოვან პიროვნებად. როგორც ჩანს, მან კარგად გაიცნობიერა მასწავლებლის დიდი მისია.

იგივე კითხვაზე სხვა სტუდენტი პასუხობს: „პედაგოგიკიდან მასწავლებლის შესახებ უამრავი ინფორმაცია მივიღე. მან დამანახა მასწავლებლის როლი საზოგადოებაში. რომ მასწავლებელი მნიშვნელოვანი ფიგურაა. მან უნდა აღზარდოს აღსაზრდელი სრულფასოვან პიროვნებად. . . პედაგოგიურ საქმიანობას აუცილებლად სჭირდება გული, გრძნობები, ბავშვის სიყვარული. პედაგოგიკიდან ასევე გავიგე, რომ მასწავლებელს თავისი პროფესია უნდა უყვარდეს, მაღალკვალიფიციური, პროფესიონალი უნდა იყოს, რადგან მას ურთიერთობა აქვს ბავშვთან, რომელიც ცხოვრების სწორ გზაზე უნდა დააყენოს. . . ამისთვის მასწავლებელს სჭირდება შემდეგი თვისებები: ქრისტიანული მორალი, პროფესიული გატაცება, განსწავლულობა და ერუდიცია, კომუნიკაბელურობა და მეტყველების კულტურა, საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომის უნარი, პედაგოგიური ოპტიმიზმი, სიახლის შეგრძნების უნარი, პედაგოგიური ოსტატობა” (მ. ჭ., I კურსი).

მოტანილი მონაკვეთიდან ჩანს, რომ სტუდენტს გააზრებული აქვს მასწავლებლის საზოგადოებრივი როლი, მისი პიროვნული და პროფესიული თვისებები, და, რაც მთავარია, ყურადღება გამახვილებული აქვს იმაზე, რომ პედაგოგიური წარმატებისთვის მარტო კვალიფიკაცია და განსწავლულობა არ არის საკმარისი, ამასთანავე აუცილებელია გული და გრძნობები, კერძოდ, როგორც აღსაზრდელისადმი, ასევე საქმისადმი სიყვარული.

„პედაგოგიკამ მასწავლებლის პროფესიაზე უფრო სერიოზული წარმოდგენა შემიქმნა. თურმე მასწავლებელზე ბევრად არის დამოკიდებული ერის წარმატება, მაგ-

რამ მასწავლებელი უნდა იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან უდიდესი ყურადღებით, ზრუნვითა და პატივისცემით განებივრებული ისე, როგორც ეს ლექტორმა გვითხრა ანტიკური საბერძნეთისა და რომის მაგალითზე. იქ თურმე იმპერატორები ყოველ სასწავლო წლის დასაწყისში მასწავლებლის სასარგებლოდ ბრძანებებსა და განკარგულებებს გამოსცემდნენ მათ წასახალისებლად, მათი მორალური და მატერიალური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. ჩვენთან კი ვის ახსოვს მასწავლებელი” (ნ.ფ. II კურსი).

ავტორს ჩამოთვლილი აქვს ის მოთხოვნები, რომელსაც უყენებს მასწავლებელს საზოგადოება. მაგრამ აქ არ გადმოვიტანთ ციტატას, რომ ნაშრომს აუარიდოთ გადატვირთულობა. ვისაც აინტერესებს, შეუძლია ნახოს ნ. ფ. ხელნაწერში, რომელიც ჩვენს კვლევით ინსტიტუტში ინახება. აქ მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ სტუდენტის აზრით, მასწავლებელს არა მარტო გაცემას კი არ უნდა ვთხოვდეთ, არამედ იქითაც უნდა მიიღოს ის, რასაც იმსახურებს და მაშინ შეასრულებს თავის განსაკუთრებულ მისიას, რომ სიხარულით იზრუნოს სხვისი შეიღებების აღზრდაზე.

კიდევ ერთი მაგალითი მინდა მოვიყვანო მეტი დამაჯერებლობისთვის, რომ სარწმუნო იყოს ჩვენი პედაგოგიური დასკვნები მასწავლებლის პროფესიულ მომზადებაში პედაგოგიკის მეცნიერების როლისა და მნიშვნელობის შესახებ.

„მასწავლებლის შესახებ გავიგე ის, რაზედაც წარმოდგენა არ მქონდა როცა ამ პროფესიას ვირჩევდი. ახლა მივხვდი სწორი არჩევანი გავაკეთე, თუმცა ძალიან მეშინია, გავართმევ კი თავს. . .” (თ. გ. III კურსი).

აქვე მინდა მივაბა სხვა სტუდენტის მსგავსი მოსაზრება: „მასწავლებლის პროფესიაზე უამრავი საინტერესო და ჩემთვის მეტად მნიშვნელოვანი ფაქტი გავიგე. აქამდე არც დავფიქრებულვარ იმაზე, თუ ასეთი საპასუხისმგებლო და ზოგადსაკაცობრიო როლი ჰქონდა მასწავლებელს. სიმართლე გითხრათ გავიგე თუ არა ცოტა შემეშინდა, შევცბი და დავფიქრდი შევძლებ თუ არა ამ სა-

სიამოვნო და ძალიან რთული ტვირთის ტარებას, იმ სიმაღლეზე ატანას, სადაც ჩემი პროფესიული ცოდნა, მოვალეობა გაბრწყინებული იქნება. მაგრამ ჩემი არჩევანის სისწორეში დარწმუნებული ვარ და არ ვნანაობ განათლების ფაკულტეტის სტუდენტი რომ ვარ. ახლა კი მე მგონია ღირსეულად შევუდგები ავითვისო საფუძვლიანად და პროფესიონალურად მასწავლებლის პროფესია. პედაგოგიკიდან გავიგე, რომ მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს სპეციალური პედაგოგიური განათლება, ფლობდეს სწავლებისა და აღზრდის თეორიას და კაცობრიობის მიერ დაგროვილ ცოდნა—გამოცდილება წარმატებით გადასცეს ახალ თაობას იმისათვის, რომ მოემზადონ თავიანთი დამოუკიდებელი ცხვრებისათვის. . . . პედაგოგიკამ მასწავლა, რომ მასწავლებლობა დვითური პროფესიაა. სხვისი სწავლება და დამოძღვრა მართლაც დიდი პატივია და მასწავლებელს ამის მორალური, ინტელექტუალური და პროფესიული უფლება უნდა ჰქონდეს მოპოვებული თავისი განათლებით, პატიოსნებით, კეთილზნობით, შრომისმოყვარეობით და სხვა პიროვნული და პროფესიული თვისებებით” (ნ. მ. Iკურსი).

მასწავლებლის პროფესიასთან დაკავშირებით აქ მოტანილ ციტატებში კარგად ჩანს პედაგოგიკის მეცნიერების როლი სტუდენტებში სწორი თვალსაზრისის ჩამოყალიბებასა და სასწავლო მოტივაციის შექმნაში, პედაგოგიურ—ზნეობრივი შეგნებისა და გრძნობების განვითარებაში, შემეცნებითი ინტერესის აღძვრაში. პედაგოგიური მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში.

„სიმართლე ვთქვა, თავიდან არ მინდოდა ეს პროფესია, მაგრამ როცა პირველ ლექციაზე ლექტორი . . . შემოვიდა, ისე კარგად აგვიხსნა მასწავლებლის როლი საზოგადოებაში, რომ გულში გავიფიქრე, „თვა ზუსტად იქ მოხვდი, სადაც უნდა მოხვედრილიყავი. . . პედაგოგიკიდან ძალზე მნიშვნელოვანი ინფორმაციები მივიღე მასწავლებელზე” (თ. ? I კურსი). და თეას იქვე აქვს ჩამოთვლილი ყველა ის პიროვნული და პროფესიული თვისებები, რაც უნდა ახასიათებდეს ჭეშმარიტ მასწავლე-

ბელს, რომელთა შესახებ წარმოდგენაც კი არა აქვთ პრაქტიკოს მასწავლებელთა დიდ ნაწილს.

აქ მინდოდა შემეწვიტა პირველი კითხვის პასუხებზე მსჯელობა, მაგრამ, აბა, როგორ შეიძლება არ გამოიყენო მარიაშის სიტყვები.

„ჩემი შეხედულება მასწავლებლის პროფესიაზე არ იყო დადებითი მანამ, სანამ უნივერსიტეტში არ მოვისმინე თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ეს პროფესია. საკმარისი იყო პირველი ორი ლექცია . . . რომ ნათლად, სრულად, სრულყოფილად გამეგო თუ რა როლი აქვს პედაგოგსა და პედაგოგიკას და რაოდენ მნიშვნელოვანია ის საზოგადოებისათვის. ის, რაც ძალიან ადვილად მეჩვენებოდა, თურმე ყველაზე რთული ყოფილა და ახლა ვფიქრობ—შევძლებ ვიყო ღირსეული პედაგოგი?! ადვუზარდო ქვეყანას ღირსეული თაობა? დავაყენო ბავშვი გონებრივად, ფიზიკურად, სულიერად, ზნეობრივად, ესთეტიკურად განვითარების გზაზე?—არ ვიცი, ძალიან რთულია მართლაც. მაგრამ მთავარია სურვილი, მონდომება და ყველაფერი გამოვა, ყველაფერს შევძლებთ თუ მოვინდომებთ.“(მ.ბ. Iკურსი).

საკვლევი პრობლემის პირველ კითხვაზე სტუდენტთა მიერ გაცემული პასუხები თითქმის ყველა ამგვარი პათოსითაა დაწერილი. ისინი გულწრფელი მადლიერებით წერენ იმის შესახებ, რომ პედაგოგიკის მეშვეობით გაიგეს ამ „უპრესტიჟო“ პროფესიის უდიდესი პრესტიჟულობის, მისი პიროვნული და საზოგადოებრივი როლისა და მნიშვნელობის შესახებ, რამაც საოცრად შეუწყო ხელი სტუდენტებში მასწავლებლის პროფესიისადმი ესთეტიკური დამოკიდებულების, პედაგოგიური მეცნიერული მსოფლმხედველობის ფორმირებას.

ჯეკ თერნბული დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს მასწავლებლის პროფესიულ მახასიათებლებს და გეთავაზობს ფსიქოლოგის თვალთ დანახულ მისეულ მოსაზრებებს ამასთან დაკავშირებით წიგნში „პროფესიონალი მასწავლებლის 9 მახასიათებელი,” თ. ნეფარიძის თარგმანი გამოცემული 2009 წელს „მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრის“ მიერ, რომელთა გათვალისწი-

ნება კიდევ უფრო გაამდიდრებს და გააღრმავებს მასწავლებლის პროფესიულ შესაძლებლობებს, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ხელაღებით უარყოფთ პედაგოგიკის მეცნიერების ის ფუნდამენტურ-კლასიკური მონაპოვარი, რაზედაც დგას ეს მეცნიერება და თავდავიწყებით, ანგარიშიშვიცემლად ავიტაცოთ მოხალისეთა მოსაზრებები, თითქოს დღემდე არ გვსმენია მსგავსი სიბრძნეები. ეს მოსდით მათ, რომელთაც წარმოდგენა არა აქვთ პედაგოგიკურ მეცნიერებაზე.

მკითხველს შედარების საშუალება რომ ჰქონდეს სათანადო დასკვნის გასაკეთებლად, შევაპირისპირებთ პედაგოგიკაში დადგენილ და ჯ. თერნბულის მიერ შემოთავაზებულ პროფესიონალი მასწავლებლის მახასიათებლებს.

პედაგოგიკის მიხედვით:

1. ქრისტიანული მორალი
2. პროფესიული გატაცება, პროფესიული სიამაყე
3. თავისი სასწავლო საგნის სიღრმისეული ხოლო მოსაზღვრე მეცნიერებათა ზოგადი საფუძვლების ცოდნა
4. ბავშვის სიყვარული
5. გადაცემის (სწავლების) უნარი
6. საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომის უნარი
7. სიახლის შეგრძნების, მოწინავე პედაგოგიური გამოცდილების შემოქმედებითად ათვისებისა და ადგილობრივი სპეციფიკის გათვალისწინებით პრაქტიკაში დანერგვის უნარი
8. პედაგოგიური ტექნიკა ანუ ოსტატობა— ავტორიტეტი, პედაგოგიური ეთიკა, მიმიკა, ინტონაცია, ჟესტიკულაცია, მანერები, ინტუიცია, ალღო
9. კომუნიკაბელურობა, იდენტიფიკაციის უნარი მოსწავლის სულიერ-ემოციურ მდგომარეობასთან
10. გარეგნული იერ-სახე: ჩაცმისა და ვარცხნილობის კულტურა
11. ესთეტიკური კულტურა
12. მეტყველების კულტურა და ა. შ.

13. თანადგომისა და თანამშრომლობის სურვილი და უნარი.
14. პედაგოგიური პროცესისა და ურთიერთობების ორგანიზების, ხელმძღვანელობისა და მართვის უნარი დემოკრატიზმისა და ჰუმანიზმის საფუძველზე
15. პედაგოგიური ოპტიმიზმი და ა. შ.

ახლა ვნახოთ ჯ. თერნბულისეული 9 მახასიათებელი:

1. ფიქრი საკუთარ თავზე
2. საფუძველი თავდაჯერებული მუშაობისათვის
3. სტრესის დაძლევა
4. დროის განაწილება
5. ორმხრივი ნდობის ჩამოყალიბება
6. ყურადღებით მოსმენა
7. გავლენიანი მოქმედება
8. ლიდერის გავლენის ქცევის ფორმები
9. გავლენის სფეროს გაფართოება.

რაც არის აქ ისეთი სიახლე, რაც პედაგოგიკაში არ არის, რომ ის, რაც პედაგოგიკაში არის ჩავთვალოთ მოძველებურად, კომუნისტურ გადმონაშთად და პანაცეად მივიღოთ ჯეკ თერნბული. თუმცა ამის წაკითხვა-გაცნობაში ცუდი არაფერია მასწავლებლის პიროვნული და პროფესიული თვისებების გადრმავება-განმტკიცების თვალსაზრისით, ოღონდ პრობლემა იმაშია, რომ თავს ვისუფლებთ, პედაგოგიკოსებს თითქოს დღემდე არაფერი გვცოდნია და სულზე მოგვისწრეს უცხოელმა ფსიქოლოგებმა. აქვე მინდა დავამატო, რომ პედაგოგიკის ევროპულ წარმომავლობაზე ჩვენ ბევრად მეტი ვიცით, ვიდრე თვით ევროპელებმა კაპიტალისტური წყობილების ბუნებიდან გამომდინარე. მათ მხოლოდ ის აინტერესებთ, რაც მეტ ფინანსურ მოგებას მოუტანთ დღეს და არა კლასიკური, ზოგადკაცობრიული და მარადიული ღირებულებები. ამიტომაც ცუდად დღეს მსოფლიო თუნდაც ეკოლოგიური და ეკონომიური საფრთხეების თვალსაზრისით ზნეობრიობაზე და სულიერობაზე რომ არაფერი ვთქვათ.

ახლა კი განვაგრძოთ კვლევის შემდეგი მასალების განხილვა.

პედაგოგიკის საფუძვლების შესწავლამ სტუდენტებს მისცა საშუალება თავიანთი გამოცდილებიდან მოეხდინათ პედაგოგიკურ თეორიასა და სასკოლო პრაქტიკას შორის შედარებითი ანალიზი და გამოეტანათ სათანადო დასკვნები. თუ როგორ მოახერხეს მათ ეს, ამას გავიგებთ მათმიერვე მეორე კითხვაზე გაცემული პასუხებიდან.

მეორე კითხვაზე: „როგორ შესაბამისობაშია თქვენი აზრით სკოლის რეალური სინამდვილე პედაგოგიკურ თეორიასთან?“— მივიღეთ შემდეგი პასუხები:

„რაც შეეხება დღევანდელ რეალურ სინამდვილეს, არსებობენ ნამდვილი, ჭეშმარიტი მასწავლებლები და უბრალოდ მასწავლებლები. არა მგონია დღევანდელობაში ბევრი იყოს ისეთი მასწავლებელი, რომელიც ხელმძღვანელობდეს პედაგოგიური თეორიებით და პრინციპებით. არიან ისეთებიც, რომლებმაც არც კი იციან ამ თეორიებისა და პრინციპების არსებობის შესახებ. სწორედ ამიტომ ისინი ვერ ახერხებენ მოსწავლეს შეაყვარონ საგანი. . . . სამწუხაროდ, მეც მყოლია არაობიექტური მასწავლებელი და სწორედ მან შემაძულა საგანი“ (თ. ბ. I კურსი).

ამგვარივე წუხილია გამოხატული სხვა სტუდენტების პასუხებშიც.

„ხშირ შემთხვევაში რეალური სინამდვილე პედაგოგიურ თეორიასთან შესაბამისობაში არ არის. მაგალითად: მე მყავდა სკოლაში მათემატიკის მასწავლებელი, რომელიც იყო ანგარებიანი, უტაქტო და ხშირ შემთხვევაში ბავშვებს სცემდა კიდევ. ყოველთვის ვცდილობდი, რომ მასში რაღაც დადებითი, ღირსეული თვისება ამომეკითხა, მაგრამ სამწუხაროდ, სკოლა ისე დავამთავრე, ამ მცდელობამ შედეგი ვერ გამოიღო. დარწმუნებული ვარ, რომ ბევრ მასწავლებელს არც კი სმენია აუცილებელი პედაგოგიური თვისებების შესახებ, პედაგოგიურ კანონზომიერებებზე რომ არაფერი ვთქვათ“ (თ. კ. I კურსი).

როგორც ვხედავთ, მოსწავლეებს არ გამოეპარებათ მასწავლებლის ღირსებაც და ნაკლიც. მოსწავლეზე დიდ ზეგავლენას ახდენს მასწავლებლის პიროვნული თვისებები და პროფესიონალიზმი. ის განსაზღვრავს აღსაზრდელის დამოკიდებულებას, მის შემეცნებით აქტივობას სწავლა-განათლებისადმი.

იგივე სტუდენტი დღესაც დიდი სიყვარულითა და პატივისცემით იგონებს თავის პირველ მასწავლებელს, რომელმაც ყურადღება და სიყვარული აჩუქა: „ . . . ტირილით დაოსებულს ლამაზი, შავთმიანი ქალბატონი დამხვდა (კლასში-გ.ხ.) , გულთბილად მიმიღო, მომეფერა. ეს იყო ჩემი პირველი მასწავლებელი და დამრიგებელი, რომელიც შემდეგში ჩემი მეორე დედა, მეგობარი და მისაბაძი ადამიანი გახდა.”

დიახ, რომელ აღსაზრდელს არ აღაფრთოვანებს და არ აღავესებს სიხარულითა და სტიმულით უფროსებისაგან და, განსაკუთრებით, მასწავლებლისგან გულთბილი, მეგობრული, ტაქტიანი ურთიერთობა! აქ ალბათ, მოგაგონდათ რუსთაველის უკუდავი სიტყვები: „გველს ხერყლიდან გამოიყვანს ენა ტკბილად მოუბარი.”

როგორც ცნობილია, ბავშვს ახასიათებს უსაზღვრო ცნობისმოყვარეობა და მიმბაძველობა, როგორც მისი განვითარების ტენდენციის გამოხატულება. „მართალია, წიგნის კითხვა –წერს კვინტილიანე– საკმარის მაგალითებს იძლევა მიბაძვისათვის, მაგრამ უფრო მეტად მოქმედებს მასზე საყვარელი და პატივსაცემი მასწავლებელი . . . აბა, წარვიდგინეთ, თუ როგორი მიდრეკილება გვაქვს მივბაძოთ მას, ვისაც სულიერად ვეყრდნობით . . . დიახ, მასწავლებელი, ეს არის ჩვენი სულიერი საყრდენი” (მ. ფ. კვინტილიანე, „ორატორის დარიგებანი”, წიგნი I, თ. III, გვ. 81). ამიტომ მასწავლებელი უნდა იყოს უზადო და წუნდაუდებელი და რაც უფრო სწორად და ინტენსიურად მოახდენს მისი ცნობისმოყვარეობის კანონიერი მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, მით უფრო დროულად და წარმატებით ხდება მოსწავლის პიროვნების განვითარება, მისი გრძნობების გაფაქიხება. ახლა მო-

ეუსმინოთ თვითონ სტუდენტს, თუ რას ფიქრობს ის ამასთან დაკავშირებით:

„ . . . უახლოეს ადამიანად პირველი მასწავლებელი მიმაჩნდა. მასსოვს პირველი გაკვეთილიც კი, დამრიგებლის ყველა ქცევა მისაბაძი იყო. მინდოდა მასავით ჩამეცვა, მესაუბრა და დამეწერა. მისი მიბაძვით მქონდა მიზნად დასახული გამხდარვიყავი მასწავლებელი და ახლა ყველანაირად შევეცდები მასავით არაჩვეულებრივი მასწავლებელი გავხდე” (თ. ბ. I კურსი).

როგორც ვხედავთ, გონიერმა მასწავლებელმა იმთავითვე მიზნობრივი გახადა მოსწავლის ცხოვრება და განსაზღვრა მისი მომავალი.

მაგრამ ამას ვერ ვიტყვით ყველა მასწავლებელზე. აი, ერთერთი სტუდენტი როგორ იხსენებს თავის ზოგიერთ ყოფილ მასწავლებელს:

„იმის შემდეგ, როცა გაიგებ რას წარმოადგენს საერთოდ პედაგოგიკა, ვინ არის პედაგოგი, ვერანაირ შესაბამისობაში ვერ მოიყვან რეალურ სინამდვილესთან, დღევანდელობასთან, რადგან რადიკალური განსხვავებაა თეორიასა და პრაქტიკას შორის. თეორიაში ნახსენები ეთიკა, მორალი, მოქცევა, შრომისუნარიანობა (იგულისხმება პედაგოგიურ შრომა—გ. ხ.) — სულ უცხო ხილია დღევანდელი მასწავლებლების უმრავლესობისათვის” (მ. ბ. I კურსი).

ან კიდევ: „დღესდღეობით, სამწუხაროდ, იშვიათია მასწავლებელი, რომელიც აკმაყოფილებს მასწავლებლის შეფასების კრიტერიუმებს. სამწუხაროდ, ისინი არა მარტო უხეშები და არაობიექტურები არიან, არამედ საკმარისი ცოდნაც არ გააჩნიათ საკუთარ საგანში. მასწავლებელი, რომელიც ზის გაკვეთილზე გადაშლილი წიგნით და მთელი გაკვეთილის განმავლობაში კითხულობს და ამ სახით, ვითომ ხსნის გაკვეთილს, თვითონ კი ერთი სიტყვის ჩამატებაც არ შეუძლია და იბნევა კიდევ, როდესაც უცებ მოსწავლე რამეს შეეკითხება. ეს კი ძალიან ცუდად მოქმედებს აღსაზრდელზე. ასეთ გაკვეთილზე მოსწავლეს ეკარგება საგნის სწავლის სურვილი და მასწავლებლისადმი პატივისცემა. პირადად მე

მყავდა მასწავლებელი, რომელმაც ლამის შემაძულა საყვარელი საგანი თავისი საშინელი ხასიათით, ძალიან ცუდი მიდგომით საგნისა და მოსწავლეების მიმართ და იმიტომ, რომ ის იყო მოხეპირე მასწავლებელი და შებრუნებული წინადადებაც, რომელიც სხვის მიერ წარმოთქმებოდა, მისთვის დამაბნეველი და ზოგჯერ აზრების გამფანტველიც კი ხდებოდა” (ა. მ. Iკურსი).

მსგავსი აზრია გატარებული რ. ბ. ნაწერში. სტუდენტის ჯერ ჩამოთვლის პედაგოგიკით გათვალისწინებულ მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტებს და ამის შემდეგ აკეთებს ასეთ დასკვნას: „სამწუხაროდ, არიან ისეთი მასწავლებლები, რომლებსაც ეს თვისებები არ გააჩნიათ და შესაბამისად ის სწორად ვერ მართავს პედაგოგიურ პროცესს, სადაც ბავშვის აღზრდაა მნიშვნელოვანი. ამასთან დაკავშირებით მახსენდება ერთი ჩემი მასწავლებელი, რომელიც ბავშვს ვერ იმორჩილებდა გაკვეთილზე. მის გაკვეთილზე მუდამ იყო ხმაური, ყვირილი, ერთ და იმავეს თქმა: „გაჩერდით“, „გაჩერდით“, მაგრამ ჩვენ მაინც არ ვჩერდებოდით. მაშინ არ მესმოდა რატომ ხდებოდა ასე, რატომ ვერ გვაჩერებდა. ახლა კი, როცა წარმოდგენა შემექმნა პედაგოგიკაზე, ვხვდები თუ რა თვისებები აკლდა მას. მან კი იცოდა თავისი საგანი, მაგრამ აკლდა მასწავლებლის თვისებები” (რ. ბ. Iკურსი).

მასწავლებლის უტყუარი მსაჯული მისსივე მოსწავლეები არიან. ისინი მწუხარებით აღნიშნავენ არაადეკვატურ მასწავლებელთა პედაგოგიურ საქმიანობას, სამაგიეროდ გაბრწყინებულები გვიყვებიან საყვარელ მასწავლებელთა შესახებ:

„ . . . მაგრამ საბედნიეროდ, მათ საპირისპიროდ არიან ობიექტური, ღირსეული, ადეკვატური პედაგოგები, რომლებსაც უყვართ საკუთარი პროფესია და ქრისტიანული მორალის გათვალისწინებით უყვართ აღსაზრდელიც” (მ. კ. Iკურსი).

ასევე კეთილმოსაგონრად დარჩა სტუდენტს მისი პირველი მასწავლებელი:

„12 წელი ვისწავლე სკოლაში და უამრავ მასწავლებელთან მქონია შეხება. როცა დაწყებით კლასებში ვიყავი, ჩემთვის ჩემი მასწავლებელი ყველაფერი იყო. მახსოვს როგორ ვაკვირდებოდი მის ყველა ქცევას, ჟესტს, მისი სუნიც კი მახსოვს. მქონდა დიდი რიდი და მოწიწება მისდამი. ვცდილობდი მიმებაძა მისთვის, მინდოდა მეც მასწავლებელი გამოვსულევიყავი, რადგან მან შემაყვარა ეს პროფესია. მას შემდეგ დრო გავიდა. კლასიდან კლასში გადავდიოდი და ბევრ მასწავლებელთან მიხედობდა ურთიერთობა, თუმცა პირველი მასწავლებელი წარუშლელი იყო ჩემს მეხსიერებაში. ხშირად გონებაში ვაკეთებდი შედარებას და ვხედავდი თუ როგორ განსხვავდებოდნენ ისინი ერთმენეთისგან. ზოგში იმასაც ვამჩნევდი, რომ მასში არ იყო ბავშვის სიყვარული, ერთი სული ჰქონდათ თუ როდის დაირეკებოდა ზარი. ასეთი მასწავლებლები ბავშვის სიყვარულს არ იმსახურებენ, თუმცა თვითონ მოიხოვენ პატივისცემას და პასუხისმგებლობას ბავშვისგან.

ახლა, როცა მე ბევრი რამ გავიგე მასწავლებლის პროფესიაზე და ვიცი ამ პროფესიის პირდაპირი განმარტება, ბევრ კითხვას გაეცა პასუხი” (თ.გ. Iკურსი).

აქედან ჩანს, რომ კარგად არკვევს სტუდენტი მასწავლებლის პროფესიულ შესაბამისობა—შეუსაბამობას პედაგოგიკაში დადგენილი პედაგოგიური კრიტერიუმების მიხედვით. მოსწავლეობის პერიოდშიც გრძობენ ამას სტუდენტები ინტუიციურად, რაც სიცოცხლის ბოლომდე რჩებათ მეხსიერებაში.

ერთი სტუდენტი იგონებს: „დაწყებით კლასებში მასწავლიდა ისეთი მასწავლებელი, რომელსაც მასწავლებლის არც ერთი თვისება არ გააჩნდა. ერთხელ გაკვეთილზე ჩემმა კლასელმა ეს მასწავლებელი გააბრაზა. მან კი ამ ბავშვს თავისი საფულე გაუქანა. შემთხვევით ეს საფულე მის გვერდით მჯდომს მოხვდა. ამ ბავშვმა ტირილი დაიწყო. მასწავლებელმა კი უთხრა: თუ გაჩუმიდები წლის ბოლოს ხუთიანს გამოგაყოლებო. ყოველ გაკვეთილზე წუწუნებდა. ახლაც ჩამესმის მისი წუწუნი” (თ. გ. Iკურსი).

ამ მასწავლებლის პრობლემას შესაბამისი შეფასება გაუკეთა სტუდენტმა. ცხადია, რომ იგი პროფესიულ დეფიციტს განიცდიდა, მაგრამ მას ამავდროულად ბუნებრივი პიროვნული თვისებებიც აკლდა.

სინანულით საუბრობს სტუდენტი, რომ მას არ აგონდება ისეთი მასწავლებელი, რომ პროფესიულ მოთხოვნებთან ადეკვატური ყოფილიყო: „ერთი წელია რაც სკოლა დავამთავრე და გული მწყდება, რომ არასოდეს არ მყოლია ისეთი მასწავლებელი, რომელიც გონებაში იდუაღად მყავდა წარმოდგენილი. პედაგოგი, რომელიც, როგორც პედაგოგიკა მოითხოვს, იქნებოდა თავის საგანში ღრმად განსწავლული, ქრისტიანული მორალის მატარებელი, და რომელსაც ექნებოდა პედაგოგიური ოსტატობა, პედაგოგიური სტრატეგია და ტაქტი და, პირველ რიგში . . . ავტორიტეტი. ყოველთვის უდიდამოდ მიმდინარეობდა საგაკვეთილო პროცესი. რადგან ბავშვები ეგრძნობდით, რომ მასწავლებლები ჩვენთან არა საკუთარი მოვალეობის გულწრფელად და სიყვარულით აღსასრულებლად, არამედ ანაზღაურების მიღების მიზნით მოდიოდნენ . . . მას პედაგოგს ვერ ვუწოდებ, რადგან არ მინდა ეს სიტყვა გაუფასურდეს და ის მნიშვნელობა დაკარგოს, რაც გააჩნია. განსაკუთრებით ერთს გამოვყოფდი, რომელსაც ფიზიკა-მათემატიკური განათლება ჰქონდა მიღებული. ის მე ხაზვას მასწავლიდა. ამ საგნის სასწავლო პროგრამიდან ამოღების შემდეგ ხელოვნების მასწავლებლად გადაიყვანეს, მხოლოდ იმიტომ, რომ დირექტორის ახლობელი იყო. . . . რაც მის „პედაგოგიურ მოღვაწეობაზე“ შემოქმედია ვთქვა, ის არის, რომ მან ყველა მოსწავლეს, ვისაც ასწავლიდა, შეაძულა ხელოვნება. ეს მის მაგალითზე დავინახე, რომ ყველა ადამიანი არ არის მოწოდებული იმისათვის, იყოს მასწავლებელი, რადგან შეუზნებლად არჩეულმა ამ პროფესიამ შეიძლება აღსაზრდელს ცნობიერება დაუმახინჯოს“ (თ. ა. იკურსი).

ასეთივე აზრია გატარებული მ. ტ. ნაწერში. მოვუსმინოთ თავად მას. „ჩემი აზრით, დღესდღეობით მასწავლებლები პედაგოგიკურ თეორიას მოკლებულნი არიან. . . . მექმნება შთაბეჭდილება, რომ ამ მასწავლებლებს არას-

დროს ჰქონიათ შეხება პედაგოგიკასთან. მე პირადად, როცა ამ საგნის სწავლება დავიწყე, მაშინ გავიგე, შეძლებისდაგვარად, ჩემი მასწავლებლების ნაკლი. . . “ (მ.ტ. ლკურსი).

ამ ციტატაში ჩანს, რომ სტუდენტს გაცნობიერებული აქვს თეორიისა და პრაქტიკის ერთიანობის აუცილებლობა და აკეთებს ობიექტურ დასკვნას, რომ აღნიშნული პრობლემის მიზეზი, სწორედ, საქმისადმი არამეცნიერული მიდგომაა.

ჭეშმარიტი მასწავლებლის შეფასების კრიტერიუმის ცოდნამ სტუდენტს მისცა საშუალება გაერჩია მასწავლებლის ნაკლიც და ღირსებაც. ვინმეს არ დარჩეს შთაბეჭდილება, რომ ეს სტუდენტი რადიკალისტიად, აქვე მოვიტანთ საპირისპირო მაგალითს:

„ვერ ვიტყვი, რომ ყველა მასწავლებელი ასეთი იყო. მყავდა ისეთებიც, რომლებმაც იცოდნენ და კარგად ხვდებოდნენ ბავშვთა ფსიქოლოგიას.“ ის თბილად იგონებს თავის რუსული ენის და ქართულის მასწავლებლებს. მათში განსაკუთრებით გამოყოფს მოსწავლეების მიმართ სიყვარულს. ბიბლიაც ხომ ამას გვასწავლის, რომ მხოლოდ სიყვარულია ყოველი სიკეთის, მშვიდობისა და ბედნიერების მთავარი წყარო.

შეიძლება მკითხველმა იფიქროს, საკმარისია, ყველაფერი გასაგებიაო! გთხოვთ კიდევ ცოტა ხანს ვიქონიოთ მოთმინება და გავიგოთ, სტუდენტთა უმრავლესობა ფიქრობს ასე, თუ უმცირესობა, რომ ჩვენი დასკვნები უფრო სარწმუნო იყოს, მეორეც, სტუდენტები იმსახურებენ იმას, რომ მათი აზრები მოვისმინოთ და ამასთანავე ჩვენც გესურს გავიგოთ ჩვენმა შრომამ რა ნაყოფი გამოიღო.

გ. მ. წერს: „რაც შეეხება რეალური სინამდვილის პედაგოგიურ თეორიასთან შესაბამისობას, ვიტყვოდი იმას, რომ დღესდღეობით ნამდვილად არავინ მისდევს ამ თეორიებს და არავინ იცავს იმ კანონებსა და პრინციპებს, რომელიც დაწესებულია. ისინი თავიანთ „ადათ-წესებით“ ზრდიან და მერე ყველაფერს ბავშვებს აბრალებენ. რა თქმა უნდა, ეს ყველა მასწავლებელს არ შეეხება, მაგრამ

უმეტესობა ასეა. არც უცხოეთიდან ჩამოყვანილი მასწავლებლების რეფორმას ვეთანხმები. . . “ (Iკურსი).

მ. ნ. იგივე აზრს ავითარებს თავის ნაწერში: „მე ვფიქრობ, რომ დღევანდელი სინამდვილე სრულიად არ შეესაბამება პედაგოგიკურ თეორიას, რადგან, სამწუხაროდ, არსებობენ ისეთი პედაგოგები, რომლებიც არ ასრულებენ თავიანთ მოვალეობას. ეს კი მე დიდ დანაშაულად მიმაჩნია. რადგან თუ მასწავლებელმა არ იზრუნა აღსაზრდელის გონებრივად, ზნეობრივად, სულიერად, ესთეტიკურად და ფიზიკურად ჩამოყალიბებაზე, ასეთი პედაგოგი, მე ვთვლი, რომ ჩადის ზოგადსაკაცობრიო დანაშაულს“ (Iკურსი).

სტუდენტებმა სასკოლო პრაქტიკისა და პედაგოგიკური თეორიის შედარებითი ანალიზის საფუძველზე ნათლად დაინახეს სხვაობა რეალურსა და იდეალურს შორის, დამნაშავედ ჩათვალეს უმეცნიერო, სუბიექტურ მოსაზრებებზე დაიმედებული მასწავლებლები.

მათ ვერავინ დასწამებს უმადურობას, რადგან ისინი კომპენტენტურ მასწავლებელს ღირსეულ პატივს მიაგებენ.

კიდევ ორი მაგალითი მინდა მოვიყვანო და ვფიქრობ მართლა საკმარისი იქნება იმის გასაგებად თუ რა ვითარებაა ჩვენი სკოლების სინამდვილეში.

„დღეს, ჩვენს რეალურ ცხოვრებაში, ჩემი პირადი გამოცდილებიდან გამომდინარე, ვფიქრობ, რომ ძნელი იქნება ან საერთოდ ვერ მოძებნიან ისეთ მასწავლებელს, რომელსაც ახასიათებს ყველა პედაგოგიური თვისება. ასევე ეჭვი მეპარება იცოდნენ ის პედაგოგიკური კანონები და პრინციპები, რაც ასე აუცილებელი ყოფილა პედაგოგისათვის. . . . მყავდა მასწავლებელი, რომელმაც მხოლოდ ერთი თვე გვასწავლა იმის გამო, რომ კლასის ბიჭები აბრაზებდნენ, შუა გაკვეთილიდან გარბოდა ხოლმე და თავს გვანებებდა. მე მიმაჩნია, რომ ნამდვილმა მასწავლებელმა უნდა მოახერხოს ყველა მოსწავლესთან საერთო ენის გამონახვა, პატივი უნდა სცეს ბავშვის პიროვნებას და გამოსავალი არ უნდა იპოვოს გაქცევაში“ (მ.ქ. I კურსი).

სტუდენტი გაკვეთილიდან გაქცეული მასწავლებლის პრობლემას ობიექტურ მიზეზს უძებნის და მას არაკვალიფიციურობაში, კერძოდ, პედაგოგიური კანონებისა და პრინციპების უცოდინარობაში, პროფესიასთან შეუსაბამობაში აღანაშაულებს.

„სკოლის რეალობა ნამდვილად შორს, ძალიან შორს არის პედაგოგიკისაგან. ამაში ცალსახად დავრწმუნდი, როცა პედაგოგიკის საფუძვლები შევისწავლე. . . . ჩემი ისტორიის მასწავლებელი წიგნს დაიდებდა და კითხულობდა და რომ მორჩებოდა, იტყოდა ეს გექნებათ გაკვეთილადო. გამოკითხვის დროსაც სულ წიგნში იყურებოდა და ისე ამოწმებდა, სწორად ვყვებოდით თუ არა. კლასში საშინელი ხმაური იყო მისი ხმა თითქმის არ გვესმოდა. ის კი სულ საათზე იხედებოდა, როდის გავარდებოდა გაკვეთილიდან. მე ვფიქრობ, რომ ამ გაკვეთილზე სამი წლის განმავლობაში არც პედაგოგიური კანონები და პრინციპები იყო და არც საქმის სიყვარული და პატივისცემა, როგორც ამას მოითხოვს პედაგოგიკა” (გ.დ. II კურსი).

როგორც იტყვიან, აქ კომენტარი ზედმეტია, მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ მასწავლებელი პედაგოგიკის მეცნიერების ცოდნის გარეშე პედაგოგი ვერასოდეს იქნება.

ვერავინ ნახავს პედაგოგიკის სახელმძღვანელოს, ვერც პედაგოგიკურ ლიტერატურას თუ თვით პედაგოგიკის კლასიკოსთა თხზულებებს, სადაც მნიშვნელოვანი ადგილი არ ჰქონდეს დათმობილი პედაგოგიურ კანონებს, პრინციპებსა და მეთოდებს. პედაგოგიკურ პრინციპთა შესახებ ა. დისტერვეგმა დაწერა: „პედაგოგიური კანონებისა და პრინციპების არ ცოდნა პედაგოგიური უფიცობაა, ხოლო მისი გამოუყენებლობა კი ბარბაროსობა.” გამოკითხულ სტუდენტთა მიერ მოყვანილ მაგალითებში კარგად ჩანს მათი მასწავლებლების პრობლემა—პედაგოგიკის უცოდინარობა საერთოდ და შესაბამისად ეს ეხება პედაგოგიურ პრინციპებსაც. არადა, პედაგოგიური კანონები და პრინციპები პედაგოგიური პროცესის პირველი და მთავარი საკლასო—საგაკვეთილო სისტემის ერთ-ერთ ქვესისტემაა თავისი კომპონენტებით, რომელიც წარმოად-

გენს მთავარი სისტემის საყრდენს, საფუძველს, იმ ამოსავალ დებულებას, რითაც უნდა იხელმძღვანელოს მასწავლებელმა პედაგოგიურ ურთიერთობებში.

ჩვენს წინა გამოკვლევაში, რომლის შედეგები ავსახეთ ზემოხსენებულ კრახულში „მეცნიერება და სკოლა“, მაშინ სკოლის მასწავლებლების მიმართ დასმული კითხვებიდან ერთ-ერთი კითხვა უშუალოდ პედაგოგიურ კანონებსა და პრინციპებს ეხებოდა. აღმოჩნდა, რომ გამოკითხულ მასწავლებელთა (სულ 202) 80%-ზე მეტს პრობლემა აქვს პედაგოგიურ ცნებით-ტერმინოლოგიურ სისტემასთან. ხოლო 87% მწყრადაა პედაგოგიურ კანონებთან და პრინციპებთან. ათი თვის შემდეგ ჩატარებულმა პედაგოგიურმა კვლევამ სხვა წყაროებიდან, ამჯერად სტუდენტების გამოკითხვით, სამწუხაროდ, იგივე დაადასტურა კიდევ უფრო ფართო მასშტაბით. ამის შესახებ უკვე ყოფილი მოსწავლეები ყვებიან. იმ მასწავლებელს, რომელსაც პედაგოგიური კანონებისა და პრინციპების უბრალო ჩამოთვლაც კი არ შეუძლია, როგორ შეძლებს იგი პედაგოგიური ინფრასტრუქტურების ამ უზარმაზარი სისტემების, ქვესისტემებისა და კომპონენტების გარკვევასა და მით უმეტეს მის კომპლექსურ ამოქმედებას?! ცხადია, ვერ შეძლებს, და, მასწავლებლის არაკომპეტენტურობის გამო ასე იკარგება პედაგოგიის მეცნიერების უსაზღვრო საგანმანათლებლო და აღმზრდელობითი პოტენციალი, პედაგოგიური შესაძლებლობები.

საკვლევ თემასთან დაკავშირებით, მესამე საკითხზე „მასწავლებლის რომელ თვისებებს დააყენებდი პირველ და მეორე ადგილზე?“ გამოკითხულთა 98%-მა პირველ ადგილზე დააყენა ქრისტიანული მორალე:

„მასწავლებლის თვისებებიდან პირველ ადგილზე ქრისტიანულ მორალს დავაყენებ, რადგან ღმერთის რწმენის გარეშე არაფერია, ყველაფერი მისგან მომდინარეობს. მასწავლებელი უნდა იცავდეს ღვთის მცნებას: „ისე მოექვეც სხვას, როგორც შენ გინდა მოგექცნენ“. მის დახმარებით ის აღსაზრდელის მიმართ ყოველთვის სამართლიანი იქნება და ამით შეინარჩუნებს ის ავტორიტეტს“ (ქ. ბ. ლურსი).

იგივე აზრია გატარებული სტუდენტთა უმეტესობის პასუხებში. მაგალითად:

„რაც შეეხება იმას, თუ მასწავლებლის რომელ თვისებებს დაეყენებ პირველ ადგილზე, არის ქრისტიანული მორალი. . . / . . . ღვთის რწმენა უმძლავრესი საშუალებაა ყოველგვარი ცოდვისა და ბოროტებისაგან თავშეკავების, ღვთისმოშიშობისა და ღვთისწიერების . . . თუ მასწავლებელი არის ამ თვისებების მატარებელი, მას არ გაუჭირდება მოსწავლეებთან ურთიერთობა და ამაში უფალი აუცილებლად დაეხმარება.“ (ნ.მ. იკურსი).

„მე უპირატესობას ვანიჭებ და პირველ ადგილზე ვაყენებ ქრისტიანულ მორალს იმიტომ, რომ ეს ნიშნავს ქრისტეს მოძღვრების ცოდნას და ამ მოძღვრების თანახმად ცხოვრებას. ქრისტიანული მორალი დაგვეხმარება ვიყოთ ობიექტურები“ (მ. ტ. იკურსი).

სტუდენტი მ. ხ. ჯერ სრულად ჩამოთვლის მასწავლებლისთვის აუცილებელ და აღიარებულ თვისებებს და აქედან პირველ ადგილზე აყენებს ქრისტიანულ მორალს:

„მე ამ თვისებებიდან გამოვყოფ და პირველ ადგილზე დაეყენებ ქრისტიანულ მორალს . . . ქრისტიანული მორალი მასწავლებელს ეხმარება, რომ იყოს სამართლიანი, მოსიყვარულე, ობიექტური და მიუკერძოებელი“ (მ. ხ. იკურსი).

„ჩემი აზრით, . . . პირველ ადგილზე ვაყენებ ქრისტიანულ მორალს, რადგან თუ ადამიანს არა აქვს სულიერობა, რომელიც ემყარება ღვთივსულიერ წიგნს ბიბლიას, მაშინ იგი თავს ვერ შეიკავებს ცოდვისა და ბოროტებისაგან . . .“ (ნ. ღ. იკურსი).

გამოკითხულთა 76%-ს მიაჩნია, რომ საკმარისია მასწავლებელი ქრისტიანული მორალის მატარებელი იყოს და დანარჩენი ზნეობრივი თვისებები მისთვის უცხო ვერ იქნება:

„მასწავლებელს აუცილებლად უნდა ახასიათებდეს პირველ რიგში ქრისტიანული მორალი, ქრისტეს მოძღვრების ცოდნა და ამ მოძღვრების თანახმად ცხოვრება. ერთად-ერთი მექანიზმი, რაც ადამიანებს აკავებს ცოდვებისა და ბოროტებისაგან ეს არის ღვთის რწმენა, სულიე-

რობა. ქრისტიანული მორალის მასწავლებელს დაეხმარება იყოს ჰუმანური, მიმტევებელი, უანგარო, მიუკერძოებელი, ობიექტური, ღირსეული და მომთმენი ბავშვების მიმართ” (თ.კ.I კურსი).

მსგავსი მაგალითები იმდენია, რომ ყველა მათგანის ჩვენებას ხუთი ფორმატი არ ეყოფა. ესეც საკმარისია იმის დასადასტურებლად, რომ ათეიზმისა და მცდარი შეხედულებების სიბნელეში, სტუდენტები როგორ არიან მოწყურებული ჭეშმარიტებას, სიმართლესა და სამართლიანობას, სულიერობას და წუხან იმ მასწავლებელთა გამო, რომლებიც მოკლებული არიან ამ თვისებებს.

არიან ისეთი სტუდენტებიც, რომელნიც მასწავლებლის ვერც ერთ დადგენილ პროფესიულ თვისებას ვერ ელევებიან და მათ ქრისტიანულ მორალთან ერთიანობაში მოიხსენიებენ.

თ. ა. წერს: „ძნელია გამოვეყო ის თვისებები, რომელიც მასწავლებლისთვის პირველ ან მეორე ადგილზე განთავსდეს, რადგან მიმაჩნია, რომ ქრისტიანული მორალი, პროფესიული გატაცება, განსწავლულობა და ერუდიცია, კომუნიკაბელურობა და მეტყველების კულტურა, ცოდნა—გამოცდილების გადაცემის უნარი, პედაგოგიური ოპტიმიზმი, სიახლის შეგრძნების უნარი, საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომის უნარი და ასე შემდეგ, არის ყველა ის აუცილებელი და პირველხარისხოვანი თვისება, რომლის გარეშეც მასწავლებელი ვერ იქნება ამ ტიტულის სრულყოფილად და ღირსეულად მატარებელი” (თ.ა. I კურსი).

როგორც ვხედავთ, სტუდენტი ვერ შეეძლია მასწავლებლის პროფესიულ—პიროვნულ თვისებათა მეორე, მესამე და ა.შ. ადგილებზე გადანაწილებას. მისთვის უკვე ყველა თვისება პირველხარისხოვანია და ერთმთლიანობაში აქვს მოაზრებული.

აქ მოტანილი ციტატებიდან ნათლად ჩანს სტუდენტთა ფაქიზი და სერიოზული დამოკიდებულება ქრისტიანულ მორალსა და მასწავლებლისათვის მის მნიშვნელობასთან დაკავშირებით. მათ სწამთ ქრისტიანული მორალის მატარებელ მასწავლებელთა კეთილსინდისიერება და სულიერ

რობა. მათ უკვე იციან, რომ ღვთის რწმენა უმძლავრესი საშუალებაა ყოველგვარი ცოდვისა და ბოროტებისაგან თავშეკავებისა, ღვთისმოსაობისა და ღვთისნიერებისა, რასაც საფუძვლად უდევს ყოვლისშემოქმედი ღმერთის, მის მხოლოდშობილი ძის იესო ქრისტეს და მოყვასის სიყვარული. ქრისტიანული რწმენა რომ ევოცენტრიზმზე, მატერიალიზმსა და ყოველგვარ გულისთქმებზე, თვალთათქმებზე, ხორციელ სურვილებზე მაღლა აყენებს ადამიანს, ამდიდრებს სულიერობას და იცავს სატანა-ემშაკის მახეებისაგან, რომ რწმენას საფუძვლად უდევს ჭეშმარიტების ცოდნა უზენაესი ღმერთის, იესო ქრისტესა და მათი ქმნილებების, ასევე სატანა-ემშაკის შესახებ, რომ უხილავი შეიცნობა ხილულის: ბიბლიისა და ხელთუქმნელი სამყაროს მეშვეობით. რომლის შესახებ ბიბლიაში ვკითხულობთ: „მისი (ღვთის-გ.ხ.) უხილავი თვისებები-მარადიუელი ძლიერება და ღვთაებრიობა-ნათლად ჩანს ქვეყნიერების შექმნიდან, რადგან ყოველივე ეს შექმნილის მეშვეობით შეიცნობა” (რომაელების მიმართ 1:20).

მასწავლებლის პროფესიულ თვისებათა შორის რესპოდენტთა 8%-ი მეორე ადგილზე მასწავლებლის პროფესიულ გატაცებას ანუ პროფესიულ სიამაყეს ასახელებს:

„მას (მასწავლებელს- გ. ხ.) უნდა ჰქონდეს პროფესიული გატაცება, რომ სიამოვნებას იღებდეს მუშაობის დროს” და იქვე დასძენს: „თავისი საგანი დრმად უნდა იცოდეს, სიახლეების შემოტანა უნდა უყვარდეს, ასევე უნდა იცოდეს თავისი პროფესიის ღირსება, საზოგადოებისათვის მისი მნიშვნელობა და დარწმუნებული ვარ, რომ იგი თავის პროფესიას არასდროს არ უღალატებს” (თ. გ. I კურსი).

მსგავსადვე ფიქრობს მ. ტ. „მეორე ადგილას ვაყენებ პროფესიულ გატაცებას, რაგან თუ ადამიანს თავისი პროფესია არ უყვარს . . . ვერ იქნება კარგი მასწავლებელი.”

ცდისპირთა 42% მასწავლებლის თვისებათა შორის მეორე ადგილს უთმობს ცოდნას, განსწავლულობას, ერუდიციას:

„არანაკლებ მნიშვნელოვანია მასწავლებელს ახასიათებდეს თავისი საგნის ღრმად და ყოველმხრივ ცოდნა, იცნობდეს მის უკანასკნელ მიღწევებს” (თ. კ. იკურსი).

„ქრისტიანული მორალის შემდეგ მეორე ადგილზე ეყენებ თავისი საგნის ღრმად და ყოველმხრივ და მოსაზღვრე მეცნიერებათა ზოგადი საფუძვლების ცოდნას, რადგან ცოდნა არის მასწავლებლის მთავარი იარაღი.”

ცოდნაზე უფრო ძვირფასი საგანძური რომ არ არსებობს, ამაზე ერთხმად თანხმდებიან მსოფლიოს გამოჩენილი ადამიანები, მაგრამ ეს, რომ განსაკუთრებით მასწავლებლის პრეროგატივაა, არც ამაზე კამათობს ვინმე. მან ცოდნა-გამოცდილებითა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევებით უნდა აღჭურვოს აღსაზრდელი. უზრუნველჰყოს ყოველმხრივ ჰარმონიულად განვითარებული, გონებრივად, ზნეობრივად, სულიერად, ესთეტიკურად, ფიზიკურად ჩამოყალიბებული სრულფასოვანი პიროვნების ფორმირება და არა კონკურენტუნარიანი, რომელსაც სურს მუდამ თვითონ იყოს გამარჯვებული სხვათა დამარცხების ხარჯზე. ეს არაქრისტიანულია და ეწინააღმდეგება ბიბლიურ მცნებას: „გიყვარდეს მოყვასი შენი, ვითარცა თავი შენი.” ცოდნასთან დაკავშირებით დისტერვეგი მართალი იყო, როცა თქვა: „შეუძლებელია მისცე სხვას ის, რაც თავად არა გაქვს”—ო. ამიტომ ამბობენ მოსწავლე მასწავლებლის სარკეაო. ასევე ძალიან საგულისხმოა დისტერვეგის შემდეგი სიტყვები: „განათლება გონებისთვის იგივეა, რაც სისხლი სხეულისთვის”—ო. განათლებული მასწავლებელი საზოგადოების ბედნიერებაა. ქვეყნის სავალალო მდგომარეობით შეწუხებულმა მამულიშვილმა, აკაკი წერეთელმა მოვლენების ობიექტურად შეფასების საფუძველზე გააკეთა ის დასკვნა, რმელზედაც ზემოთ ვთქვით, რომ ყველა უბედურებების მიზეზი ცუდი აღზრდის ბრალიაო. ამის მიზეზად პოეტს მასწავლებელთა დაბალი კვალიფიკაცია მიაჩნდა. ეს კაგად ჩანს მის ავტობიოგრაფიულ მოთხრობაში „ჩემი თავგადასავალი.”

არცერთი პროფესიის აღმიანის (ექიმის შემდეგ) უცოდინარობა არ ხდება ისე უმაღვე ცხადი და საზიანო, როგორც ეს ხდება მასწავლებლის შემთხვევაში. არც ერ-

თი დონის აუდიტორიას არ გამოეპარება მის წინაშე მდგომი მასწავლებლის უცოდინარობა. როგორც კი გამოვლენდება მისი სისუსტე თუ მოუმზადებლობა, იქვე კარგავს პედაგოგიურ ავტორიტეტს. ამაში ერთხელ კიდევ დაგვარწმუნა პედაგოურმა გამოკვლევებმა.

გამოკითხულთა 18 % მასწავლებლის მეორე მნიშვნელოვან თვისებად გადაცემის უნარს ასახელებს და მას მისაწვდომობის პედაგოგიურ პრინციპს, ხოლო ორივეს ერთად მეტყველების კულტურას უკავშირებს. ისინი თვლიან, რომ სასწავლო მასალის კარგად ცოდნა, ლოგიკური კავშირების დანახვება, გამართული მეცნიერული ენით ახსნა სათანადო ინტონაციებითა და შესტიკულაციებით, უნებურად იტაცებს სმენადქცეულ მოსწავლეებს. ეს კი, ცხადია, ქმნის საგაკვეთილო ფსიქოლოგიურ და პედაგოგიურ ატმოსფეროს. ახლა კი მოვუსმინთ თავად მათ. მოვიყვანოთ რამდენიმე მაგალითს:

„ მეორე თვისება, ჩემი აზრით, რაც მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს, ეს არის გადაცემის უნარი. რადგან თუ მასწავლებელს არა აქვს გადაცემის უნარი, ის ვერ შეძლებს მოსწავლე დააინტერესოს თავისი გაკვეთილით“ (თ. ჭ. იკურსი).

„მასწავლებლის თვისებებიდან არ შეიძლება, არ გამოვეყო გადაცემის უნარი, ჩემი აზრით, ეს თვისება ყველა მასწავლებელს უნდა გააჩნდეს, რადგან რაც არ უნდა კვალიფიციური და მაღალი დონის მასწავლებელი იყოს და არ ჰქონდეს გადმოცემის უნარი, ეს დიდი დანაკლისი იქნება. ამაში ეხმარება მეტყველების კულტურა“ (ს. ჭ. იკურსი).

„ძალიან მნიშვნელოვანია აგრეთვე გადაცემის უნარი. შეიძლება მასწავლებელს კარგი განათლება ჰქონდეს, მაგრამ ბავშვისთვის მისი გადაცემა ვერ შეძლოს. ეს კი დაკავშირებულია მისაწვდომობის პრინციპთან და კიდევ მეტყველების კულტურასთან“ (მ. ხ. იკურსი).

„მასწავლებლის შრომა უშედეგო იქნება, თუ კი მას გადაცემის უნარი არ გააჩნია, ეს გულისხმობს მეტყველების კულტურის ქონას, რათა ახსნილი მასალა მოსწავლეთათვის მისაწვდომი და ადვილად გასაგები გახადოს.

. . . თეორიებით თუ ვიმსჯელებთ, მასწავლებელი ყოველად ჰუმანური და ძალზედ ობიექტური უნდა იყოს, რეალურ ცხოვრებაში კი ყოველივე პირიქითაა” (თ.თ. Iკურსი)

რესპოდენტი დიდი სიამოვნებით იგონებს ქართულის მასწავლებელს, რომელსაც ყველა ის თვისებები ჰქონდა, რასაც მოითხოვს პედაგოგიკა, მაგრამ ის განსაკუთრებით გადაცემის უნარით დაამახსოვრდა:

„მას ჰქონდა ისეთი გადაცემის უნარი, რასაც გადმოგვცემდა მარტივად და გასაგებად იქვე გაკვეთილის პერიოდში ვსწავლობდი” (ს. ჯ. IIკურსი).

ასევე რესპოდენტები თ. კ. და მ. ძ. წინა პლანზე აყენებენ გადაცემის უნარს, რადგან მიაჩნიათ, რომ: „მასწავლებელი რა ცოდნა—გამოცდილების მარაგს არ უნდა ფლობდეს, თუ მას აკლია გადაცემის უნარი და მეტყველების კულტურა, ის ვერასოდეს გახდება სრულფასოვანი მასწავლებელი” (მ. ძ. IIკურსი).

გამოკითხულთა 8% გადაცემის უნართან აკავშირებს მჭევრმეტყველების კულტურას. ხოლო 47% მეორე ადგილს პირდაპირ მეტყველების კულტურას უთმობს. შეგვიძლია რამდენიმე მაგალითი მოვიყვანოთ:

„მე მეორე ადგილს დაეუთმობდი მეტყველების კულტურას. მიჭირს იმათი მოსმენა, რომლებიც ძლივს ლაპარაკობენ. მათი მონაყოლიდან ერთ ახალ სიტყვას ვერ შეიძენ, თანაც მოსმენის ინტერესი გეკარგება და ვერაფერს იგებ” (თ. ბ. II კურსი).

ანალოგიური აზრია გატარებული გ.დ. პასუხშიც:

„ძალიან მიზიდავს კარგი მეტყველება. ამაზე მაშინ გავამახვილე ყურადღება, როცა ლექტორმა ეს თემა აგვიხსნა და ორატორთა მაგალითი მოიყვანა. ახლა მივხვდი რატომ მიყვარდა ჩემი ქართულის მასწავლებელი. ის ბავშვებსაც დიდებით გველაპარაკებოდა, რაღაც უბრალო, აგდებული ტონით არასდროს ლაპარაკობდა ხოლმე, როცა გაკვეთილს გვიხსნიდა ყველანი გასუსული ვუსმენდით, ისე ლამაზად და გასაგებად გვიხსნიდა” (ნ.ჯ. IIკურსი).

მსგავსი აზრია გატარებული ნ. კ. ნაწერში:

„მასწავლებლის თვისებათა შორის მეორე ადგილზე დავაყენებდი მეტყველების კულტურას. როცა გავიგე მეტყველების უნარსა და მეტყველების კულტურას შორის სხვაობა, მაშინ მიეხვედი მასწავლებელთა დიდი ნაწილი რამდენად შორს ყოფილა მეტყველების კულტურისგან. ერთი მასწავლებელი, არ მინდა დავასახელო, ისეთი სიტყვებით გვლანძღავდა, რაც ენაზე მოადგებოდა. შე ტუტუცო, ლაწირაკო, უპატრონო, ყველაზე „კარგი“ სიტყვა იყო „დებილო“. ფიქრობ, ასეთი მასწავლებლის ადგილი სკოლაში არ არის!”

პედაგოგიკური მეცნიერების ფუძემდებელი, მეცნიერ-პედაგოგი და ორატორი მ.ფ. კვინტილიანე თავის „ორატორის დარიგებანის“ პირველი წიგნის I თავის II აბზაცში წერს: „უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვეცადოთ ისეთი ძიებები შევარჩიოთ, რომელთაც კარგი გამოთქმა და კილო აქვთ. ქრისიპე გვირჩევს ძიებად ჭკვიანი და სათნო ადამიანები ავირჩიოთ. ამავე დროს დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს მათ ზნეობასა და მეტყველებას, რადგან ბავშვი, თავდაპირველად ძიძისაგან ისმენს ლაპარაკს და ცდილობს მასვე მიბადოს სიტყვების წარმოთქმაში.”

კვინტილიანეს ეს დარიგება დღემდე არ კარგავს თავის აქტუალობას. იგი ეხმიანება სენსუალიზმის თეორიას, რომ შემეცნება შეგრძნებებით იწყება, და, რომ არაფერია ცნობიერებაში, რაც შეგრძნებაში არ გვქონია. ბავშვი თავის მეტყველებას აგებს მოსმენილის საფუძველზე. ენის შესწავლის ყველაზე სენზიტიურ პერიოდად ითვლება 3—დან 5 წლამდე ასაკი. მაგრამ მეტყველების თანდაყოლილი დვითობობებული უნარი მეტყველების კულტურაში გადადის თანდათანობით სკოლის, სწავლისა და სწავლების პერიოდში, სადაც გადამწყვეტ გავლენას ახდენს მასწავლებლის მეტყველების კულტურა.

მასწავლებლის მთავარ იარაღს მოხდენილი სიტყვა წარმოადგენს. სიტყვის საშუალებით იწყება პედაგოგიური ურთიერთობა, მასწავლებლებსა და მოსწავლეებს შორის თანამშრომლობა. ამიტომ, ცხადია, ის ზედმიწევნით უნდა ფლობდეს მეტყველების კულტურას. სიტყვასთან დაკავშირებით ბიბლიაში ვკითხულობთ: „დასაწყისში იყო სიტყვა“

ყვა, სიტყვა იყო ღმერთთან და სიტყვა იყო ღმერთი” ყველაფერი მისი მონაწილეობით გაჩნდა, მის გარეშე არაფერი გაჩენილა (იოანე 1:1). ბიბლიის პირველ წიგნში „დაბადება“, რომელიც ღვთის შემოქმედებაზე მოგვითხრობს, ნათლად ჩანს, რომ ღმერთმა ჩანაფიქრი სიტყვის საშუალებით, მის მხოლოდშობილი ძის, თანაშემწისა და ოსტატის იესო ქრისტეს მეშვეობით განახორციელა. მან ჯერ ისურვა, თქვა სიტყვა, შემდეგ სიტყვა სათანადო ძალისხმევით რეალობად აქცია. ღვთის საქმეებს ყოველთვის წინ სიტყვა უძღვდა:

„და თქვა ღმერთმა: „გამოჩნდეს სინათლე“ და „გამოჩნდა სინათლე“ (დაბ. 1.1).

„შემდეგ თქვა ღმერთმა: „გაჩნდეს სივრცე წყლებს შორის და გაიყოს წყლები.“ დაიწყო ღმერთმა სივრცის წარმოქმნა და წყლების გაყოფა . . . და ასე მოხდა” (დაბ. 1,1).

„შემდეგ თქვა ღმერთმა: „გამოჩნდეს მნათობები ცის სივრცეში . . . დაიწყო ღმერთმა ორი დიდი მნათობის შექმნა . . . და დაიწყო ვარსკვლავების შექმნა. განაღვა ღმერთმა ისინი ცის სივრცეში, რომ გაენათებინა დედამიწა” (დაბ. 1.16,17).

„შემდეგ ღმერთმა თქვა: აფუთფუთდნენ წყალში ცოცხალი სულები და მიწის ზევით, ცის სივრცეში იფრინონ ფრინველებმა . . . და დაიწყო ღმერთმა ზღვის დიდი ცხოველებისა და ყველა ცოცხალი სულის შექმნა . . . მათი გვარისდა მიხედვით და ყველა ფრინველისა მათი გვარისდამიხედვით” (დაბ. 1. 20,21).

და, ასე აქცია ღმერთმა სიბრძნე და სიტყვა საქმედ. და ბოლოს დაავიკრიბა თავისი შემოქმედება, ყველაზე უნიკალური ქმნილებების — მამაკაცისა და დედაკაცის შექმნით. მათ დაარქვა ადამი და ევა.

„შემდეგ თქვა ღმერთმა: „შევქმნათ ადამიანი ჩვენს ანარეკლად, ჩვენს მსგავსებად. . . დაიწყო ღმერთმა ადამიანის შექმნა თავის ანარეკლად, ღვთის ანარეკლად შექმნა იგი, კაცად და ქალად შექმნა ისინი” (დაბადება I. 26,27). და ა. შ.

პედაგოგიკის მეცნიერების ფუძემდებელმა, I საუკუნის მეცნიერ-პედაგოგმა და ორატორმა მარკუს ფაბიუს კვინტილიანემ სიტყვასთან დაკავშირებით თქვა: „მეტყველებელაში მთავარია სიტყვა. სიტყვა კი მოითხოვს მრავალ მეცნიერებას, თუმცა ეს მეცნიერებანი მეტყველებაში აშკარად არ გამოჩნდებიან, მაგრამ მას მატებს იღუმალ ძალას; ორატორისთვის აუცილებელი ეს მრავალი მეცნიერება თავისებურ ერთიანობაში ემსგავსება თაფლს, რომელიც სრულიად სხვა შენაერთია იმ უამრავი წვეწვინსა, რომელსაც ფუტკარი კრებს ათასობით სხვადასხვა ყვავილისაგან“ (მ. ფ. კვინტილიანე, „ორატორის დარიგებანი“. ა. ნიკოლსკის თარგმანი, სანტ-პეტერბურგი, 1834, გვ.15).

მეტყველების კულტურა დიდ განსწავლულობასთან რომ არის დაკავშირებული, ამაზე მიუთითებს კვინტილიანეს სიტყვები. სიტყვას რომ უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ანტიკური ხანიდან დაწყებული ყველა დროის კულტურული ადამიანები, განა ამას არ ადასტურებს ცნობილი რიტორიკული უმაღლეს სასწავლებლები საბერძნეთში, ძველ რომში, ფაზისში და ა. შ. განა სიტყვით არ ქუხდნენ ცნობილი ორატორები. ზეპირი და წერილობითი მეტყველების კულტურაზე ძვირფასი საგანძური რა გააჩნია კაცთამოდგმას. ჩვენს ბავშვებს თვალის გახელისთანავე კომპიუტერები რომ ჩაეჩართო პირში, როდის ისწავლიან, ნეტავ, წერას და მეტყველებას, ჯანმრთელობის საფრთხეზე რომ არაფერი ვთქვათ. ეს იგივეა, რომ ბავშვს ჯერ სიარული არ უსწავლია და მანქანის ტარება დაავალო. მეტყველების კულტურის განვითარებაზე მეტი ზრუნვა გვმართებს, ბატონებო!

სტუდენტთა 12%-ი მასწავლებლის მრავალ პროფესიულ თვისებათა შორის მეორე ადგილზე აყენებს სამართლიანობასა და ობიექტურობას. პირადი გამოცდილებიდან მოჰყავთ მწარე მაგალითები უსამართლო და არაობიექტურმა მასწავლებლებმა როგორ ატკინეს გული თითოეულ მათგანს როგორც ცოდნის შეფასებაში, ისევე ურთიერთობაში. მოყვანილი მაგალითებიდან ნათლად ჩანს მასწავლებლის როლი აღზრდაში, სრულფასოვანი პიროვნების ფორმირებაში.

პედაგოგიური პროცესის საკლასო-საგალვეთილო სიტემების მეცნიერულ საფუძველზე გამართულ მუშაობას პედაგოგიურ კანონებთან, პრინციპებთან და განათლების შინაარსთან ერთად მოწესრიგებულს და ნაყოფიერს, რესპექტაბელურს ხდის პედაგოგიური მეთოდები. სტუდენტებთან ამ კითხვაზე მათი ჩამოთვლითა და განსაზღვრებებით დაგვიმყოფილდით.. პირველ კურსელებს მეტს ვერ მოეთხოვდით.

ჩვენ შეძლებისდაგვარად ვისაუბრეთ წინა გამოცემაში „მეცნიერება და სკოლა“ პედაგოგიურ ცნებით-ტერმინოლოგიური სისტემისა და ტექნოლოგიების შემეცნებით მნიშვნელობაზე მასწავლებლის პროფესიულ საქმიანობაში და იმ თეორიულ და პრაქტიკულ ზიანზე, რაც მათ დეფიციტს მოაქვს სკოლისათვის. იქვე დაურთეთ დასმული პრობლემის გადასაჭრელი პედაგოგიური დასკვნები და რეკომენდაციები. (იხ. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის სამეცნიერო პედაგოგიური შრომების კრებული „მეცნიერება და სკოლა“. თბ. 2010, გვ. 7-15). ამიტომ მას აქ დეტალებში არ ვეხებით. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ გამოკითხულ მასწავლებელთა და სტუდენტთა ნაწიერებში, სამწუხაროდ, ნებისმიერი მკითხველი შენიშნავს მკვეთრ სხვაობას წერითი მეტყველების კულტურაში, ცნებით-ტერმინოლოგიურ ცოდნასა და აზროვნებაში, უბრალოდ, კალიგრაფიაშიც კი.

მართალია, მაშინ რეკომენდაციებით შემოვიფარგლეთ სკოლის მასწავლებელთათვის სხვადასხვა ობიექტური მიზეზების გამო, მაგრამ უნივერსიტეტებში, განათლების ფაკულტეტებზე, სადაც პედაგოგიკის სასწავლო კურსს ვკითხულობთ, ვისარგებლეთ შემთხვევით და მინი ექსპერიმენტი ჩავატარეთ. გავაძლიერეთ მუშაობა გამოკითხულ მასწავლებელთათვის დამახასიათებელ ტიპური პრობლემებზე პედაგოგიურ ცნებით-ტერმინოლოგებზე, სწავლების ყველა ფორმატში. პირველ რიგში სტუდენტებს (მომავალ მასწავლებლებს) მიზნად დავუსახეთ პედაგოგიკის ენის სრულყოფილად ათვისება, პედაგოგიკური ცნებებით აზროვნება და მეტყველების კულტურის ამაღლება. სას-

წავლო პროცესს მივეცი თამაშის ელფერი, რომ პროცესი სახალისო და დასამახსოვრებელი ყოფილიყო. საწყის ეტაპზე წაიკითხეს სხვადასხვა ავტორთა პედაგოგიკის სახელმძღვანელოებსა და პედაგოგიკის საცნობარო ლიტერატურაში მოცემული პედაგოგიკურ ცნებათა დეფინიციები და საკმაო მსჯელობის საფუძველზე შევჩერდით ტერმინთა იმ განსაზღვრებებზე, რომელნიც საგნის არსს სრულად მოიცავდა. შემდეგ ეტაპზე სტუდენტებს სისტემატიურად უნდა მოეხდინათ ლექციების, სემინარების, ცოდნის შემოწმებების, შეფასებების პროცესში, თუ საკონფერენციო მასალების მომზადებისას, გამოსვლისას და სხვა პედაგოგიური პროცესების პედაგოგიური სიტუაციების, მოვლენების, ფაქტების ანუ რეალური სინამდვილის ტიპოლოგიზაცია და სათანადო ცნებებში გადატანა გარემოებების (დროის, ადგილის, ვითარების, პირობების, მხარეების), შინაარსის (სასწავლო-აღმზრდელობითი, ურთიერთობითი, კომუნიკაციური, ინფორმაციული), პრობლემატურობის დონის (სტანდარტული, პრობლემატური, ექსტრემალური, კონფლიქტური) და ა. შ. მიხედვით.

აღნიშნული მინი პედაგოგიური ექსპერიმენტის წარმატებაში გარკვეულწილად ხელი შეგვიწყო წიგნმა “მასწავლებლის ეთიკა”, რომელშიც სასკოლო სიტუაციებია განხილული. პრაქტიკული მეცადინეობის პროცესში სხვადასხვა სტუდენტის მიერ ორჯერ უნდა წაიკითხულიყო მოცემული სიტუაცია. შემდეგ ინდივიდუალურად უნდა გაერჩიათ იგი 10 წუთის განმავლობაში პედაგოგიური თეორიის მიხედვით. სანამ მათ პასუხებს შევამოწმებდით, ჯერ უნდა წაეკითხათ წიგნში მასწავლებლის მიერ განხილული, შემდეგ კი უნდა წარედგინათ თავიანთი განხილვა. მათ მიერ შერჩეული ძლიერი სტუდენტი კითხულობდა, დანარჩენები უსმენდნენ მას და გზადაგზა ერთვებოდნენ აღნიშნულ წიგნში მოცემული სკოლის სიტუაციის პრაქტიკოს მასწავლებლის მიერ განხილულის პედაგოგიკურ თეორიასთან ადეკვატურობის შედარებითი მეთოდის გზით დადგენაში. გამაოგნებელმა სხვაობამ შეძრა სტუდენტები. მათ ანალიზის შედეგად დაადგინეს, რომ მასწავლებელთა უმრავლესობის პრობლემა პედაგო-

გიკის ცნებითი-ტერმინოლოგიური სისტემის დეფინიციტი- შია, რაც გამოწვეულია პედაგოგიკის მეცნიერების, აღ- ზრდის თეორიის არასაკმარისი ცოდნით.

პარალელურად, დარწმუნებისა და ინსტრუქტაჟის მე- თოდებით, სტუდენტებთან ვიმუშავეთ იმაზე, რომ მათი სასწავლო აქტივობა ქულების მოპოვებით არ ყოფილიყო მოტივირებული. და, მესამე, კათედრასთან გამოსვლასა და თავიანთი აზრების დამოუკიდებლად, “შპარგალკის” გარეშე წარმოთქმისა და გამოთქმის უნარ-ჩვევების გა- მომუშაებაზე. ამაში ძალიან დაგვეხმარა 2000 წლის წი- ნათ მ.ფ. კვინტილიანეს მიერ ნათქვამი სიტყვა: „ . . . “შპარგალკა” ტვინის ყავარჯენია”-ო, რაც ჰიტად იქცა სტუდენტებში. სამი თვის განმავლობაში მიზანმიმართულ და ინტენსიური მუშაობის შედეგად 64 სტუდენტიდან 72%-მა მიზანს მიაღწია. ცდისპირთა 28% კურსელებს ჩა- მორჩა ლექციებზე დაგვიანება-გაცდენისა და ინტერნეტის არაგონივრული გამოყენების გამო.

დაწინაურებული სტუდენტები ხალისით ყვებიან შე- მეცნებით პროცესში მიღებულ მორალურ კმაყოფილებასა და ესთეტიკურ სიამოვნებაზე. „როგორ მიხარია ოთხშა- ბათი დღე, ძალიან მომწონს კათედრასთან დგომა.” „აუ- დიტორიის წინაშე კათედრასთან დგომამ პასუხისმგებლო- ბის გრძნობა ამიმაღლა,” როგორ მეშინოდა თავიდან აქ (კათედრასთან-გ.ხ), დგომა, ახლა მიხარია კიდევ” და ა. შ. ბევრი მსგავსი სიტყვები მოუსმენია სტუდენტთა აუდი- ტორიას.

შეიძლება ვთქვათ, რომ ცდისპირ სტუდენტებს სასწავ- ლო გარემომ აპოვნინა საკუთარ თავში პიროვნება, აუ- მაღლა ღირსების გრძნობა და თავად იქცნენ პიროვნული ღირსების დამცველად. ხომ ცნობილია, რომ შემეცნებითი კმაყოფილება, სიხარული და სიამოვნება აღძრავს სუბი- ექტში ინტელექტუალურ მოტივებს, ინტერესსა და უბიძ- გებს მას შემეცნებითი აქტივობისაკენ. დადებითი ემოციე- ბის პედაგოგიურ მნიშვნელობასთან დაკავშირებით გავიხ- სენოთ საყოველთაოდ ცნობილი ვიტორინო დე ფელტრეს „სიხარულის სკოლა,” სადაც ყველა ბავშვის სწავლებისა და აღზრდის ერთნაირი სასიამოვნო გარემო იყო შექმნი-

ლი. ამ სკოლამ უდიდესი კეთილმყოფელი გავლენა მოახდინა იტალიისა და არა მარტო იტალიის, მის ფარგლებს გარეთაც განათლების სისტემაში.

სწორად აღნიშნავენ წიგნის „სასწავლო და პროფესიული გარემოს“ ავტორები გარემოს ფაქტორის სასარგებლო გავლენასთან დაკავშირებით. ისინი ფიზიკურ გარემოსთან ერთად განიხილავენ მასწავლებლის მიერ ფსიქოლოგიურად და პედაგოგიურად სასურველ ატმოსფეროს შექმნის მნიშვნელობას: „კეთილმოწყობილი და მხარდამჭერი გარემო აუცილებელი პირობაა ბავშვის შესაძლებლობების მაქსიმალური გამოვლენისათვის და შემოქმედებითი, აქტიური პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის“ (ნ. ნიჟარაძე, ქ. მაკლეინი, ტ. ბოლი, ნ. გოგიჩაძე, თ. ლოღია, სასწავლო და პროფესიული გარემო. თბ., 2008, გვ. 18).

სკოლაში მთელი პედაგოგიური პროცესის პროდუქტიულობას სასკოლო და პედაგოგიური ინფრასტრუქტურების გამართული მუშაობა განაპირობებს, რომელთა შორის პირველი და უმთავრესია საკლასო – საგაკვეთილო სისტემა თავისი ქვესისტემებითა და კომპონენტებით. ამ დიდი „ხომალდის მესაჭეა“ მასწავლებელი, რომელმაც უნდა მართოს ის სწორედ, მისივე ქვესისტემებისა და კომპონენტების მეშვეობით. საკლასო – საგაკვეთილო სისტემა, სხვა პედაგოგიური სისტემებისაგან განსხვავებით, დაქვემდებარებულია მკაცრ, სტაბილურ და უცვლელ რეჟიმს, მისი შინაარსი და ფორმა წინასწარ განსაზღვრულია სახელმწიფო სასწავლო გეგმებით, საგნობრივი პროგრამებით, სპეციალური სახელმძღვანელოებით, ფორმატითა და რეგლამენტით. აქ პროცესის მთავარი წარმმართველი, ორგანიზატორი, ინფორმატორი თუ ინსტრუქტორი არის მასწავლებელი, რომლის ხელმძღვანელობით მიმდინარეობს აკადემიური ცოდნა – გამოცდოლებისა და პრაქტიკული მოქმედების უნარ – ჩვევების გადაცემა, სწავლების საგანმანათლებლო, განმავითარებელი და აღმზრდელობითი ფუნქციების რეალიზება, ცოდნის დამოუკიდებლად მოპოვებისა და კვლევა – ძიებითი საქმიანობისათვის მომზადება, მოსწავლეთა ცოდნის შემოწმება – შეფასება და სათანადო გადაწყვეტილებების მიღება.

პედაგოგიური ინფრასტრუქტურების მეორე უზარმაზარ სისტემას წარმოადგენს კლასგარეშე პედაგოგიური მუშაობა, რომელიც უზრუნველყოფს პედაგოგიური პროცესის უწყვეტობას. იგი ემსახურება საკლასო-საგაკვეთილო პროცესში მიღებული ცოდნა- გამოცდილებისა და პრაქტიკული მოქმედების უნარ-ჩვევების გაღრმავება-განმტკიცებას, მოსწავლეთა მიდრეკილებების, ინტერესების, ფიზიკური და ინტელექტუალური შესაძლებლობების გამოფლინებასა და განვითარებას, მათი სოციოგენური მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. პირველი სისტემისგან განსხვავებით, კლასგარეშე სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესი ემყარება ნებაყოფლობითობისა და არჩევანის თავისუფლებას. ამის საშუალებას იძლევა მისი მრავალფეროვანი ფორმები და კომპონენტები. აღზრდის მიზნიდან გამომდინარე, აქ პედაგოგიურ ჩარჩოში წინასწარ განსჭვრეტილია პედაგოგიურ ღონისძიებათა ვარიანტები, მათი პედაგოგიურ-მეცნიერული და პრაქტიკული ღირებულება და რომელიც არ უნდა აირჩიოს მოსწავლემ, მისი ნებისმიერი არჩევანი ღირებულია, სასურველი და მისაღები. არჩევანის უფლება მოსწავლეს უქმნის თავისუფლების, სრულფასოვნების შეგრძნებას, უმაღლეს პასუხისმგებლობას და განაწყობს მოქმედებისათვის ადებული მოვალეობის შესასრულებლად.

პედაგოგიური მიზნის, ამოცანების, კანონზომიერების, პრინციპების, შინაარსის, ფორმებისა და მეთოდების სასკოლო სიტუაციებთან ურთიერთადეკვატურობა, დახვეწილი მიმართება და განპირებულობა არის ის ოაზისი, რაც უზრუნველყოფს მოსწავლის სოციალიზაციას, მის სრულფასოვან პიროვნებად ფორმირებას. სწორედ აქ არის პედაგოგიკის მეცნიერებისა და პედაგოგიური ხელოვნების გადაკვეთის წერტილი. ამ ოაზისის შემოქმედი კი – თავისი საქმის დიდოსტატი, პრაქტიკოსი მასწავლებელი.

გამოჩენილ ადამიანებთან შეხვედრები, პოეზიის დილა-საღამოები, იმიტაციური თამაშები, სპექტაკლების დადგმა, მხატვრული პერსონაჟების განსახიერება, მუსიკალური და სპორტული ღონისძიებები, ექსკურსიები, ტურისტული ლაშქრობების მოწყობა, ბუნების უშუალო გაცნო-

ბა, საგაზაფხულო და საშემოდგომო სოფლის სამუშაოებში მონაწილეობის მიღება ანაზღაურებით, სამყაროს შემოქმედ ღმერთზე საუბარი, ხელთუქმნელ სამყაროზე უშუალო დაკვირვებით, როგორც ამას ფრანსუა რაბლეს “გარგანტუა და პანტაგრუელში” ონოფრე მასწავლებელი აკეთებდა, დისპუტები ზნეობისა და სულიერობის, სიკეთის, სილამაზის, მშვენიერებისა და სიყვარულის თემაზე, ხელოვნებაზე, იმ საგანმანათლებლო და კულტურულ ღონისძიებებზე, იმ ამოუწურავ შესაძლებლობებზე, რომლის საშუალებას იძლევა კლასგარეშე სასწავლო-აღმზრდელობით ღონისძიებათა სისტემა – არის აღზრდის უნიკალური მექანიზმი დიდოსტატი მასწავლებლის ხელში.

თუ ეს სისტემა გამართულად იმუშავებს, მოსწავლეს არც დრო და არც სურვილი დარჩება დამეები უთიოს პორნოგრაფიულ და ძალადობის ამსახველ სურათებს და არაქათგამოცლილმა დღეები უქმად კარგოს. ბოლოს კი, ცხოვრებაში ხელმოცარული ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების ან კიდევ ათასი სხვა უბედურების მსხვერპლი აღმოჩნდეს.

დღეს მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა მოიცვა მთელი მსოფლიო. განსაკუთრებით მომრავლდა თანამედროვე საინფორმაციო-საკომუნიკაციო საშუალებები: ტელევიზია, მობილური ტელეფონი, კომპიუტერი თავისი ინტერნეტით, რაც იქცა ადამიანთა უმეტესობის ცხოვრების აზრად. გაჩნდა კითხვა: “ტექნიკა კუთხევაა თუ წყევლა?” მსგავსი კითხვა დაისვა XVII საუკუნის საფრანგეთში: “განაპირობა თუ არა მეცნიერებისა და ხელოვნების აღორძინებამ ზნეობის გაუმჯობესება ან გაუარესება?” რომელსაც პედაგოგიკის კლასიკოსმა ჟან-ჟაკ რუსომ გაბედული პასუხი გასცა თავის ამავე სახელწოდების ნაშრომში, რომ ცივილიზაციის განვითარების შედეგად ადამიანი თანდათანობით მოწყდა ბუნებას, დაკარგა ბევრი ადამიანური თვისება სიკეთე, უბრალოება, უშუალოება და გაიძვერა და მონად იქცა. ამავდროულად კლასიკოსი იქვე მიუთითებს ჭეშმარიტი მეცნიერებისა და ხელოვნების დადებით მხარეებზე, მის პროგრესულ გარდამქმნელ

ძალაზეც, სადაც მისი გამოყენების კულტურასა და მიდგომის ოპტიმალურობაზე ყურადღება გამახვილებული.

ცხადია, თანამედროვე მეცნიერულმა მიღწევებმა განაპირობა ტექნიკური პროგრესი, რასაც ვერ ვიტყვით ჯანმრთელობასა და მორალზე. მორალის გარეშე კი, როგორც მოგესხენებათ, სამართლიანობაზე, ბედნიერ და მშვიდობიან ცხოვრებაზე, დემოკრატიაზე, ჰუმანიზმზე ოცნებაც კი წარმოუდგენელია.

ტელევიზიას გარკვეული მოსახრებით “მასწავლებელსაც” უწოდებენ. ეს მართალიცაა. იგი ასრულებს შემეცნებით, ეთიკურ და ესთეტიკურ ფუნქციებს. იგივე ითქმის დროისა და სივრცის დიმენსიონებში შეუზღუდავ საკომუნიკაციო (და არა მარტო საკომუნიკაციო) საშუალებებზე – ინტერნეტზე, მობილურ ტელეფონებზე, მათ უნიკალურ დადებით შესაძლებლობებზე. დილაკის ან მაუსის ერთი დაწკაპუნებით რომ შენს თვალწინ გადაიშლება მთელი სამყარო თავისი ხელთუქმნელ და ხელთქმნილი საოცარებებით.

ნამდვილად კურთხევაა კეთილად და გონივრულად გამოყენებული ტექნიკა. მაგრამ, სწორედ, მის გამოყენების კულტურაშია პრობლემა. თუ არ გავითვალისწინებთ მის უარყოფით მხარეებს და არ გავფრთხილდებით, შეიძლება დამანგრეველი, ფსიქიკურად და ზნეობრივად გამანადგურებელი გავლენა მოახდინოს ადამიანზე, განსაკუთრებით კი მოზარდებზე. საქმე იმაშია, რომ ტელევიზიისა და ინტერნეტის ინფორმაციათა დიდი ნაწილი ძალადობასა და პორნოგრაფიას ეხება, რომელთა 70% ამერიკაშია დამზადებული, 15% – ევროპაში, ბავშვთა პორნოგრაფიული ფილმების 80% კი – იაპონიაში. ახალგაზრდა, რომელსაც ჯერ კიდევ საშუალო სკოლა არ დაუმთავრებია, ათასობით მკვლელობის, ძალადობისა და სექსუალური სცენების მხილველი ხდება. ტელეეკრანებზე თუ კომპიუტერის მონიტორზე ფართოდ და დაუფარავად წარმოდგენილი ამგვარი სცენები ცნობისმოყვარეობის, შეჩვევისა და მიმბაძველობის თანდაყოლილი უნარის წყალობით, ახალგაზრდების მიერ აღიქმება როგორც ჩვეულებრივი მოვლენა,

როგორც ქცევის ნორმა, რაც მათ ქცევებში, ჩაცმულობაში, ვარცხნილობასა და მეტყველებაში ვლინდება.

პორნოგრაფიული სურათების ახალგაზრდებზე გამხრწნელ გავლენასთან დაკავშირებით, ტექნიკურ-ელექტრონული მედიის მიმომხილველმა ტონ პარსონზმა დაწერა: „პორნოგრაფია უკუღმართ სურვილებს ბაღებს ადამიანში, ის აღვივებს ავხორცულ ვნებებს, რომლის დაკმაყოფილებაც შეუძლებელია“ (ჟ. „გამოიდვიძეთ“, 2003, 8 აგვისტო, გვ. 3).

ზოგჯერ სპეციალურად, ზოგჯერ კიდევ შემთხვევით ახალგაზრდა აწყდება თვალის მაცდუნებელ პორნოგრაფიულ ვებ-საიტებს და ინტიმურ ვებ-ჩეთებს, რომელთა გავლენა იმდენად ძლიერია, რომ ის მთელი არსებით ებმება ვირტუალურ-ინტიმურ ურთიერთობებში, რაც თავზე კონტროლს აკარგვინებს. ამერიკელ და ევროპელ მეცნიერთა გამოკვლევებში თავმოყრილია უამრავი სტატისტიკური მონაცემები პორნოგრაფიით დანგრეული ოჯახების, მოზარდების გონებრივი და ზნეობრივი დეგრადაციის, სექსუალური ძალადობის, ნაადრევი სქესობრივი კავშირის, უკანონო ფეხმძიმობის, მორალურ-ემოციური ზიანის, აკადემიური ჩამორჩენილობის, შიდსის ინტენსიური გავრცელებისა და სხვა სისაძაგლეების შესახებ.

მასმედიის ანალიტიკოსის დენის მაკალპენის აზრით, პორნოგრაფიული პროგრამების ადვილად ნახვის შესაძლებლობა ერთ-ერთი ფაქტორია, რამაც განაპირობა ის, რომ ადამიანთა დიდი ნაწილი მას მიიჩნევს ბუნებრიობისა და თავისუფლების გამოსატვის ნორმალურ მოვლენად.

პუბლიცისტი ბრაიენ მაკლერი პორნოგრაფიის დაუბრკოლებლად გავრცელებას თავისუფალი და ჯანსაღი საზოგადოების განმასხვავებელ ნიშნად მიიჩნევს. ის წერს: „საზოგადოება, რომელიც იმდენად განვითარებულია, რომ აუღელვებლად ხვდება ორ სრულწლოვანი ადამიანის ინტიმური ურთიერთობების დაუფარავად ასახვას, უფრო შემწვინარებლურად მოეკიდება განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის ადამიანებს და უფრო ადვილად აღიარებს ქალების თანასწორუფლებიანობასაც.“(იქვე).

ასეთ მხარდამჭერთა წყალობით, „დღეს ის გაცილებით დიდ გავლენას ახდენს კულტურაზე, ვიდრე ოპერა, ბალეტი, თეატრი, მუსიკა და სახვითი ხელოვნება ერთად აღებული“ – წერს პუბლიცისტი ჯერმეინ გრირი.

ძალადობისა და სექსუალური შინაარსის შემცველი ინფორმაციები უწყვეტ ნაკადად მოედინება ტელევიზიის, კინოფილმების, მუსიკალური ვიდეოკლიპების, ინტერნეტისა და სხვა საინფორმაციო წყაროების მეშვეობით, რომელსაც ნებაყოფლობითა და დიდი სიამოვნებით ეწაფებიან გაუთვითცნობიერებელი ახალგაზრდები. მას ემატება ის, რომ ბავშვთა დიდი პროცენტი „ტელემანიაკებისა“ და „კიბერ-ხულიგნების“ მახეში ებმება. კამერიან მობილურ ტელეფონებს სკოლის გასახდელში ან საშხაპეში დებენ და გადაღებულ სურათებსა და ვიდეოჩანაწერებს ინტერნეტით ნებისმიერ მსურველს უგზავნიან.

ერთი შეხედვით სრულიად უწყინარი მობილური ტელეფონი უმეტეს შემთხვევაში მიზეზი ხდება უამრავი პრობლემისა, როგორცაა: სასწავლო პროცესის ჩაშლა, მასწავლებელსა და მოსწავლეთა შორის ურთიერთობის გაფუჭება, აკადემიური ჩამორჩენილობა, დროის ფუჭად ფლანგვა, გახშირებული ავარიები და, რაც მთავარია, განუსაზღვრელი ვადით ყურში გარტობილი სასმენი აპარატი და უხამსი მუსიკების გამუდმებით მოსმენა ზიანს აყენებს მოზარდის ჯანმრთელობას, ფსიქიკასა და ნერვულ სისტემას.

არანაკლებ საზიანოა მოდის ბრმად მიყოლა. პოპულარული ადამიანები, ხელოვნების “ვარსკვლავები,” რომლებიც მეძაგებისთვის დამახასიათებელ ჩაცმულობას ირჩევენ, მოზარდის მოუმიწიფებელი თვალი იწონებს და ბაძავს მას. უფრო გამაოგნებელი ის არის, რომ ყოველ ნაბიჯზე მაღაზიებში იყიდება ე. წ. საბავშვო კოსმეტიკური საშუალებები ნაირ-ნაირი ბრჭყვიალა ფერებითა და თვალწარმტაცი დიზაინით გაფორმებული, რომელსაც მშობლები და ახლობლები დიდი სიამოვნებით ყიდულობენ და ჩუქნიან ბავშვებს. უფროსებისგან ნებადართული პატარები ითითხნებიან, იპრანჭებიან, ხალისობენ და ბედნიერები არიან. შედეგი: უხამსობა, დაბალი გემოვნება,

უზნეო სითამამე და გამბედაობა, ზნეობრივი და სულიერი სიღატაკე. მერე გვიკვირს ის, რაც ჩვენ ვასწავლეთ. როგორც მაკალპენი ასკენის: “საზოგადოება იმას ისისხლხორცებს, რითაც მის გონებას კვებავენ”.

ამგვარ პრობლემებით არა მარტო მასწავლებლები და მშობლები არიან შეწუხებული, არამედ მთელი საზოგადოებაა შეშფოთებული.

სამედიცინო გამოკვლევებმა აჩვენა, რომ უხამსობის, ძალადობის, “პორნოგრაფიის ყურება ბიოქიმიურ ცვლილებებს იწვევს ტვინში და მისი ქიმიური სტრუქტურის ნაწილი ხდება, რაც ადამიანს უკარგავს გააზრებულად, შეგნებულად მოქმედების უნარს.” ეს კი საფრთხეს უქმნის ბავშვის ფსიქიკურ, სულიერ და მორალურ, ასევე ფიზიკური ჯანმრთელობას, ქვეყნის მომავალს.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ბუნებრივად ჩნდება კითხვა: რა გამოსავალი არსებობს? სპეციალისტების მხრიდან არის უამრავი შემოთავაზებები: ახსნა-განმარტება, აკრძალვა, ტელევიზორისა და კომპიუტერის ღია, თვალსაჩინო ადგილზე დადგმა, სასარგებლო, სოციალურად ღირებული შრომითი და შემეცნებითი საქმიანობით, სპორტით დაკავება, გასეირნება ბუნების წიაღში, ექსკურსია, ტურისტული ლაშქრობები, ხელოვნების სადამოები, გამოჩენილ ადამიანებთან შეხვედრები და ა. შ. , მაგრამ ეს არ არის საკმარისი, რადგან ყოველად შეუძლებელია ბავშვის, მოზარდის, ახალგაზრდის შინაგანი სამყარო, გული და სული, ფიქრები და თვალი ვინმემ გააკონტროლოს. თვალთმაცდუნებელ-გამხრწნელი ზეგავლენისაგან ახალგაზრდების დაცვის ყველაზე ოპტიმალური გზა არის ძალადობისა და პორნოგრაფიული პროგრამების კანონით აკრძალვა, მაგრამ ეს პრაქტიკულად შეუძლებელია. რადგან აღნიშნული პროგრამა წარმოადგენს დიდი ბინძური კომერციისა და პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილს. (იხილეთ დალესისა და მალთუსის ანტიკაცობრიული პროგრამა!). ამიტომ პოლიტიკოსები, კომერსანტები და მავანთ-მავანი, რომელთა ხელშია მსოფლიო გავლენის ბერკეტები, ისინი არასოდეს არ დათმობენ გამდიდრებისა და გავლენის ამ მუქთა წყაროს.

ყველაზე საიმედო და უტყუარი გამოსავალი არის სულიერი აღზრდა, ღვთის კანონებისა და პრინციპების ცოდნა და მის შესაბამისად ცხოვრება, რადგან მხოლოდ ღმერთმა იცის „თუ რა არის უკეთესი მისი უნიკალური ქმნილების — ადამიანისათვის. უნდა ვენდოთ ყოვლისშემოქმედ ღმერთს, რომელმაც კაცობრიობისთვის თავისი მხოლოდშობილი ძე, იესო ქრისტეს სიცოცხლე გაიღო მსხვერპლად და მოგვცა შანსი მონანიებისა და გადარჩენისათვის. ამასთან დაკავშირებით იოანეს 3:16—ში ვკითხულობთ: “ღმერთმა ქვეყნიერება ისე შეიყვარა, რომ თავისი მხოლოდშობილი ძე მისცა, რათა ვისაც ის სწამს, არ დაიღუპოს, არამედ მარადიული სიცოცხლე ჰქონდეს.”

სოლომონ ბრძენმა დაწერა: “დაეწაფეთ ღვთის სიტყვებს, შეიყვარეთ და განისწავლენით,” რადგან “შემეცნებაა გონების სრულქმნა, სრულქმნილება კი ღმერთთან მიახლოება” (სიბრძნე სოლომონისა 6:11,16).

იან ამოს კომენსკის სულიერობის, ღვთისმოსიშთა და ღვთისმოსავთა აღზრდა მიაჩნდა საზოგადოების სულიერი გამოჯანსაღების მთავარ საშუალებად. “ვინაიდან—წერს კომენსკი— ღვთის შიში სიბრძნის დასაწყისი და დასასრულია” (იან ამოს კომენსკი, რჩ. პედ. თხზ., თბ., 1949, გვ. 187).

პედაგოგიურ ინფრასტრუქტურათა შორის სკოლისგარეშე სასწავლო—აღმზრდელობითი დაწესებულებები ერთ—ერთ უმნიშვნელოვანეს პედაგოგიურ სისტემას წარმოადგენს, რომელიც ავსებს და ხელს უწყობს მოსწავლეთა განვითარებისა და სოციალიზაციის პოტენციურ შესაძლებლობათა სრულ გამოვლინებასა და ღირსეულ პიროვნებად ფორმირებას. ეს სისტემა თავისი სტრუქტურული მრავალფეროვნებითა და არჩევანის თავისუფლებით მოსწავლეს აძლევს საშუალებას სოციოგენური მოთხოვნების, თვითდამკვიდრებისა და თვითრეალიზაციის დამატებით და განსაკუთრებულ შესაძლებლობას ისევე და ისევე გონიერი და ზნეკეთილი მასწავლებლის ხელშეწყობით. კლასგარეშე სასწავლო—აღმზრდელობითი სისტემისგან განსხვავებით, სკოლისგარეშე საგანმანათლებლო—აღმზრდელობითი სისტემა შედარებით უფრო სპეცი-

აღიზირებულია შინაარსისა და სფეროების მიხედვით, რომლებიც ავტონომიურ, დამოუკიდებელ ხასიათს ატარებენ. მაგალითად: სკოლა, კურსი, სექცია, წრე, დარბაზი, მოსწავლეთა სასახლე და ა. შ. ხელოვნების, სპორტის, მეცნიერების, ტექნიკისა და სხვა უამრავი მიმართულებით.

მოსწავლეთათვის სკოლისგარეშე დაწესებულება არის სხვა, ახალი, განსხვავებული გარემო, რომელთანაც ადაპტაცია მოითხოვს ასევე ახალ სპეციალურ ძალისხმევას, მისი პიროვნული ფსიქიკურ, გონებრივ და ფიზიკური შესაძლებლობების მაქსიმალურ გამოწვევას. ამ ბუნებრივი შინაგანი და გარეგანი წინააღმდეგობის დაძლევას ემსახურება პედაგოგიური მეცნიერება აყვანილი პედაგოგიურ ხელოვნების რანგში, რომლის მეშვეობით იწყება მოსწავლის სოციალიზაცია.

ასეთი უზარმაზარი აღმზრდელობითი პოტენციალის პედაგოგიური ინფრასტრუქტურა დღეს არ არის მასობრივი და ხელმისაწვდომი. მის ერთერთ და მთავარი მიზეზი ის არის, რომ იგი იქცა კომერციის ნაწილად, მაგან-მაგანთა გამდიდრების წყაროდ. აღზრდა, თაობათა ახალი ცვლის მომზადება კი ვერ იტანს კომერციას. ქვეყანა, რომელიც აღზრდაზე არ ზრუნავს, მისი მომავალი განწირულია.

პედაგოგიური სისტემების კოორდინირება-ინტეგრაცია მოცემულ კონკრეტულ პედაგოგიურ სიტუციის ადეკვატურად ქმნის სწორედ ისეთ პედაგოგიურ პირობებს, ოპტიმალურ გარემოს, სადაც პედაგოგიური პროცესი თავის ჩარჩოებში ჯდება და ეფექტურად ასრულებს თავის ფუნქციას.

ოჯახი - ეს უნიკალური, შეუცვლელი სოციალური სისტემა პედაგოგიურ ინფრასტრუქტურას არ მიეკუთვნება, მაგრამ ის სკოლის პირველი და უმთავრესი მოკავშირეა ქალ-გაჟის გულწრფელ სიყვარულზე აგებული ღვთითკურთხეული, მარადიული ერთობა, რომელთა მთავარი ფუნქციაა შვილების გაჩენა და ღირსეული აღზრდა. ოჯახში ეყრება საფუძველი ყველა იმ პიროვნული თვისებების ელემენტებს, რომელნიც, როგორც ჟან-ჟაკ რუსომოთქვა, პატარაობისას არა გვაქვს და დიდობაში გვჭირდებოდა.

ბა. სენსუალიზმის თეორიის მიხედვით ბავშვი შეიმეცნებს მას, რასაც შეიგრძნობს – მოისმენს, დაინახავს, დაყნოსავს, დააგემოვნებს, შეეხება. ამ ობიექტურ კანონზომიერებიდან გამომდინარე, აღსაზრდელის ცნობიერებაში აირეკლება ის, რაც ხდება მის ირგვლივ, ოჯახში, სკოლაში, საზოგადოებაში, მეგობრებში, მაკრო, მიკრო თუ მეზო ფაქტორების გავლენით. აღზრდა არის სწორედ ის ფაქტორი, რომელითაც რეგულირდება აღნიშნულ ფაქტორთა თვითნებური, ბუნებრივი გავლენა აღზრდის მიზნის შესაბამისად.

კაცობრიობის ისტორიაში აღზრდის მთავარი კერა ყოველთვის იყო, არის და იქნება ოჯახი – მშვიდობიანი, უსაფრთხო და ბედნიერი თავშესაფარი მოსიყვარულე ადამიანებისა, კანონიერი ადგილი დაბადების, აღზრდისა და ბავშვის პიროვნებად ჩამოყალიბებისა. “ოჯახის გარეშე არ არსებობს საზოგადოება და ვისაც საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ინტერესები ამოძრავებს, ვინც პატრიოტი და ჰუმანისტი, იგი აუცილებლად უნდა ზრუნავდეს ოჯახის შექმნისა და განვითარებისათვის” (გ. ბანძელაძე, “ეთიკა”, თბ., 1962, გვ.426).

მზრუნველმა მშობლებმა, უპირველეს ყოვლისა, უნდა იზრუნონ ისეთი ოჯახური პირობების შესაქმნელად, რაც უზრუნველყოფს ბავშვის ფიზიკურ, გონებრივ, ზნეობრივ, სულიერ და ესთეტიკურ განვითარებას, პიროვნული თვისებების ელემენტების ჩამოყალიბებას, რაც სკოლას გაუადვილებს ოჯახშივე ჩაყრილ საფუძველზე მის პიროვნების სრულყოფას. სანამ ბავშვი სკოლაში მოვა, მას უკვე აქვს გარკვეული წარმოდგენა სამყაროზე, აქვს თავისი “მორალური და იურიდიული კოდექსი,” რომელიც აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს სკოლამ მოსწავლეთა ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებათა გათვალისწინების პრინციპის საფუძველზე.

პედაგოგიკურ მეცნიერებაში დადგენილია, რომ ბავშვის აღზრდის წარმატებას განაპირობებს დრო და სივრცე, ე. ი. ბავშვის ასაკი და აღზრდის გარემო.

ცნობილია, რომ დაბადებიდანვე მზად არის ბავშვის ტვინი ინფორმაციების მისაღებად და დასამახსოვრებ-

ლად. ჩანს, რომ ამის შესახებ ჩვენმა წინაპრებმა ჯერ კიდევ ანტიკური ხანიდან იცოდნენ. ძვ.წ/ად. XI-X სს. ისრაელის მეფის სოლომონ ბრძენის სიტყვები ჩაიწერა ბიბლიაში: “ყმაწვილო მისი გზის დასაწყისში გაწვრთნი და სიბერეშიც კი არ გადაუხვევს მას” (სოლომონის იგავნი 22:6). მსგავსი აზრია გატარებული I საუკუნის რომაელი მეცნიერ-პედაგოგისა და ორატორის მარკუს ფაბიუს კვინტილიანეს “ორატორის დარიგებანის” I წიგნის I თავში, სადაც ვკითხულობთ: “მამა, შვილის შექმნისთანავე უნდა განიმსჭვალოს მისდამი კეთილი იმედებით, ასეთი განწყობა აღავსებს მას, იზრუნოს ბავშვის აღზრდაზე.”

კვინტილიანეს მიხედვით, მშობლებს უნდა ეზრუნათ იმისათვის. რომ ბავშვს ჰქონოდა ოჯახში აღზრდისათვის აუცილებელი ხელსაყრელი პირობები. იგი მკაცრად აყენებდა საკითხს ყოველგვარი უზნეობის, მდარე ყიფაქცევისა და ცუდი მეტყველების გარემოცვისაგან ბავშვის დაცვის აუცილებლობის შესახებ; მოითხოვდა მკაცრი კონტროლის დაწესებას იმ გარემოზე, რომელშიც ბავშვი ცხოვრობს. აღსაზრდელი ადრეული ასაკიდანვე უნდა იმყოფებოდეს ისეთ გარემოში, სადაც თავიდანვე არა მარტო სიტყვის სწორად წარმოთქმასა და გამართულ მეტყველებას მოისმენს, ამასთანავე მაღალი მორალური ქცევის სანიშნო მაგალითებს დაინახავს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კვინტილიანეს ამ შეხედულებებს სააღმზრდელი გარემოს შესახებ დღესაც არ დაუკარგავს აქტუალობა. სამწუხაროდ, მშობელთა დიდი ნაწილი ასე არ ფიქრობს. მათ მიაჩნიათ, რომ ოჯახი პასუხისმგებელია მხოლოდ გაზრდაზე, ბავშვის ბიოლოგიური და მატერიალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე, აღზრდა-განათლება კი მხოლოდ სკოლის საქმეა. “აბა, სკოლა რას მიკეთებს?!” , “მასწავლებელს სხვა რა ევალება?!” , “ეს სკოლის ფუნქციაა, მე ჩემს ფუნქციას ვასრულებ” და ა. შ. ეს არის მშობელთა უმრავლესობის პოზიცია.

სინამდვილეში საქმე სხვაგვარად არის. ჩვენი შემოქმედითი ღმერთი პირდაპირ მშობლებს ავალებს შვილების აღზრდის პასუხისმგებლობას: “გულში ჩაიბეჭდე სიტყვები,

რომლებსაც დღეს გიბრძანებ: ჩააგონე შენს ვაჟს და ელაპარაკე მათზე სახლში ჯდომისას, გზაზე სიარულისას, დაწოლისას და ადგომისას” (მეორე კანონი 6:6,7). აქ ნათლად ჩანს, რომ მშობლებმა დეთის სიტყვები ჯერ თავად უნდა შეისწავლონ და გაითავისონ, გულში ჩაიბეჭდონ, შემდეგ სულ, შეუწყვეტლივ და სისტემატურად უნდა ასწავლონ თავიანთ შვილებს. ეს კი, ცხადია, დაკავშირებულია შვილებზე დროის დათმობასა და ახლო ურთიერთობასთან, რაც ასე აკლია თანამედროვე ბავშვებს.

ბავშვებს ჰაერით სჭირდებათ სიყვარული და ემოციური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. ვის შეუძლია ეს მშობლებზე უკეთესად. მოფერება, გულში ჩაკვრა, გაღიმება, ნდობა, მოსმენა, დაცვა, მოწონება, შექება და ასე შემდეგ სიყვარულის და პატივისცემის ყველაზე მარტივი, მაგრამ გასაოცარი დადებითი მუხტების შემცველი მშობლიური ურთიერთობის უფასო და ფასდაუდებელი ატრიბუტებია. გამოკითხულ მშობელთა უმრავლესობა იმით იმართლებს თავს, რომ საამისოდ არც დრო აქვს და არც ნერვები.

შვილებსა და მშობლებს შორის ახლო ურთიერთობა, ბევრ მიზეზთა შორის, როგორც ი. დოღონაძე-შურღია აღნიშნავს: „ინფორმაციისა და კომუნიკაციების საშუალებათა მოზღვავებამ ერთგვარად შეზღუდა მშობლისა და შვილის უშუალო კონტაქტები. მშობელი ნაკლებ დროსა და ენერჯიას ხარჯავს შვილისთვის, რაც თავის მხრივ მშობლიური გრძნობების რამდენადმე შესუსტებას იწვევს. ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში მოზარდი იძულებულია „საზრდო“ ოჯახის გარეთ მიიღოს, რადგან სულიერ გარემოში ვაკუუმში არ შეიძლება არსებობდეს, იგი უნდა შეივსოს“ და ავტორი იქვე იმოწმებს ა. პინტის სიტყვებს: „დროის დაუხარჯავად ბავშვს კარგად ვერ აღზრდი“ (იდილია დოღონაძე-შურღია, „დედავ, ისმინე“. თბ., 1991, გვ.48,49).

ოჯახში პრიორიტეტების დალაგება უჭირთ მშობლებს, მით უმეტეს იმათ, რომლებსაც აღზრდა მხოლოდ სკოლის პრეროგატივად მიაჩნიათ. ამის ერთ-ერთი და საკმაოდ მძიმე მიზეზია პედაგოგიური კულტურის დეფიციტი.

პედაგოგიკა თავისი ბუნებიდან გამომდინარე საყოველთაო-სავალდებულო და პერმანენტული მეცნიერება. ყოველი ადამიანი პოტენციური მშობელია და ბუნებრივად ხდება აღმზრდელი. ეს კი მოითხოვს გარკვეული პედაგოგიური ცოდნის მინიმუმს მაინც. პედაგოგიური კულტურის ამადლებას.

მშობლებმა უნდა იცოდნენ ბავშვის ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებები, აღზრდაში დადებითზე დაყრდნობისა და ბავშვის პიროვნებისადმი პატივისცემის პრინციპები, ფლობდნენ ურთიერთობის კულტურას. უნდა იყვნენ მომთმენი და თავშეკავებულნი, ბავშვებთან უნდა ჰქონდეთ ახლო და მეგობრული ურთიერთობა, რომ მოიპოვონ ბავშვის ნდობა და პატივისცემა. სშირად ოჯახში ერთად თავმოყრა, საინტერესო „თავგადასავლებების“, კურიოზული შემთხვევების მოყოლა, სიმღერა, ცეკვა, ლექსების წაკითხვა, თამაში, ერთად გასეირნება ბუნებაში, ღირსშესანიშნაობათა დათვალიერება, მუზეუმი, თეატრი, ოპერა, ბალეტი, სამხატვრო გალერეა, ოჯახურ საქმეებში თანამშრომლობა, ჯანსაღი შეჯიბრებები, გამარჯვებულის აპლოდისმენტებით აღიარება და ა. შ. ბავშვში წარმოშობს ოჯახის სრულფასოვანი წევრის შეგრძნებას, რაც ხელს უწყობს თავისთავში პიროვნების პოვნას, უქმნის თვითდამკვიდრებისა და თვითრეალიზაციისათვის ინტელექტუალური აქტივობის სტიმულს.

შვილებსა და მშობლებს შორის ურთიერთობაში ბუნებრივად ჩნდება კიდევ ერთი არანაკლებ მნიშვნელოვანი პრობლემა. საქმე იმაშია, რომ ბავშვები სწრაფად იზრდებიან და იცვლებიან, უჩნდებათ ახალი სოციოგენური მოთხოვნები, მშობლები კი სტატისტიკურ მდგომარეობას ინარჩუნებენ და მათ შორის შეხების წერტილები თანდათანობით ერთმანეთს სცილდებიან და გავლენას კარგავენ. მშობლები შვილებისთვის უკვე აღარ არიან ავტორიტეტები. იწყება ურთიერთობების კიდევ უფრო გამძაფრება. აქაც სჭირდებათ მშობლებს მასწავლებელთა კვალიფიციური დახმარება. აღსაზრდელის ასაკობრივი ცვლილები იწვევს მის ფიზიოლოგიურ-ფსიქიკური მდგომარეობის, მსოფლმხედველობის ცვლილებებს, რაც მოითხოვს მასზე

პედაგოგიური ზემოქმედების ღონისძიებათა სისტემის მოცემულ სიტუაციასთან შესაბამისობაში მოყვანას. ამ პრობლემასთან გამკლავება მშობელთა ძალებს აღემატება. აუცილებელია მასწავლებლის ჩარევა. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით კვალიფიციური ინფორმაციების მიწოდება. სპეციალური პედაგოგიური და თემატური სემინარების, კონფერენციების, დისკუსიების, ლექციების ჩატარება ამაღლებულ ფსიქოლოგიურ გარემოში მშობელთა პედაგოგიური კულტურის ამაღლების მიზნით. რაც მშობელს დაანახევებს სკოლასთან მჭიდრო კავშირის აუცილებლობას.

ამრიგად, ოჯახი, როგორც სკოლის ძირითადი მოკავშირე, ვერ ასრულებს თავის ათმზრდელობით მისიას შემდეგი მიზეზების გამო: პირველი, აღზრდის დროდ და ადგილად თვლის სკოლას და სასკოლო ასაკს და ოჯახის განუსაზღვრელ აღმზრდელობით შესაძლებლობებს არ ანიჭებს დიდ მნიშვნელობას; მეორე, მოუცვლელია და გადაღლა; მესამე, და, რაც მთავარია, განიცდის პედაგოგიკის ძირითადი საკითხების ცოდნის დეფიციტს. ამიტომ რჩება დღემდე მშობელთა პედაგოგიზაცია აქტუალურ პრობლემად. ამ პრობლემის გადაწყვეტა მხოლოდ მასწავლებელთა სურვილი არ არის საკმარისი, საჭიროა საქმისადმი კომპლექსური მიდგომა. სკოლის, ოჯახის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ერთობლივი ძალისხმევა, ფინანსური, მორალური და იურიდიული მხარდაჭერა, რომ ბავშვს ჰქონდეს ოჯახში გარკვეული პედაგოგიური გარემო-პირობები სწავლა-განათლებისა და აღზრდისათვის.

ამრიგად, სკოლაში პედაგოგიური პროცესის წარმატებულ მუშაობას მისი მთავარი სისტემებისა და კომპონენტების გამართულ, მეცნიერულ საფუძველებზე ორგანიზებული მუშაობა, საკლასო-საგაკვეთილო, კლასგარეშე და სკოლისგარეშე სასწავლო-აღმზრდელობითი რგოლებისა და ოჯახის ძალისხმევის ერთი აღზრდის მიზნისადმი დაქვემდებარება განაპირობებს.

სასკოლო პრაქტიკისა და პედაგოგიური თეორიის ურთიერთ შესაბამისობის დადგენის მიზნით ჩატარებული პედაგოგიური კვლევის შედეგების ანალიზშია მოგვცა სა-

შუალემა შემდეგი პედაგოგიური დასკვნებისა და რეკომენდაციების გაკეთებისა.

პედაგოგიური პროცესის სისტემებისა და კომპონენტების აღმზრდელობითი პოტენციალი განუსაზღვრელია მისი მეცნიერული ორგანიზაციის, ოპტიმიზაციისა და ინტენსიფიკაციის საფუძველზე. სწორედ პრობლემა იმაშია, რომ ეს დიდი შესაძლებლობა სათანადოდ არ არის გამოყენებული, რასაც უამრავი სუბიექტური და ობიექტური მიზეზები აქვს, მაგრამ ამჯერად ჩვენ გამოვყავით რამდენიმე პრინციპული მიზეზები:

პირველი, მასწავლებელთა პროფესიონალიზმის პრობლემა;

მეორე, მოსწავლეთა მიერ ტექნიკურ საკომუნიკაციო საშუალებათა არასწორად გამოყენება;

მესამე, მშობელთა პედაგოგიური კულტურის არასაკმარისი დონე.

აღნიშნულ პრობლემათა მოგვარების მიზნით შემდეგი პედაგოგიური რეკომენდაციები:

1. მასწავლებელთა მიერ პედაგოგიური ცნებითი-ტერმინოლოგიური სისტემის სიღრმისეულად ათვისების მიზნით პედაგოგიის საფუძვლებისა და პედაგოგიურ საცნობარო ლიტერატურაზე რეგულარული ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობა;

2. სპეციალური სემინარების მოწყობა პედაგოგიური ურთიერთობის კულტურის ამაღლების, კომუნიკაბელურობის, მოსწავლეთა სულიერი მდგომარეობასთან ადეკვატური დამოკიდებულების, პედაგოგიური სიტუაციების ობიექტურად შეფასების, მართვისა და ხელმძღვანელობის უნარ-ჩვევების გამომუშავების მიზნით;

3. მასწავლებელთათვის სპეციალური ლექცია—ტრენინგების მოწყობა პედაგოგიური პროცესის ძირითადი სისტემების, ქვესისტემებისა და კომპონენტების სასწავლო-აღმზრდელობითი პოტენციალის კონკრეტულ პედაგოგიურ სიტუაციების შესაბამისად ინტეგრირებისა და შემოქმედებითად გამოყენების პედაგოგიური ტექნოლოგიების შესახებ;

4. ოჯახში პრიორიტეტული უნდა იყოს ბავშვების აღზრდა. მშობლებმა ისე უნდა დაგეგმონ ყოველი დღე, რომ ბავშვებს რაც შეიძლება მეტი დრო და ყურადღება ეთმობოდეს. თბილი მეგობრული ურთიერთობა, მათი სოციალურად მოთხოვნების, ინტერესების დაკმაყოფილება, მოსმენა და გაგება, კარგ ქცევებზე მაგალითებით საუბარი, ოჯახში ფუნქციის დაკისრება, რომ სრულფასოვან წევრად იგრძნოს თავი, ერთად გასეირნება პარკში, ტყეში, სათევზაოდ, შეძლებისდაგვარად თეატრში, ოპერაზე, ბალეტზე ერთად დასწრება და ნანახზე საუბარი, საფრთხეების: განსაკუთრებით ინტერნეტის სოციალური ქსელის, პორნოგრაფიული და ძალადობის ამსახველი სურათების ნახვის უარყოფითი შედეგების გაცნობიერება, ბავშვის სულიერობის ამაღლებაზე ზრუნვა, ღვთის პრინციპების ჩანერგვა საუკეთესო გზაა ოჯახური აღზრდის პრობლემების პრევენციისა და კორექციისათვის. ამგვარი ღონისძიებებით ნამდვილად დაიპყრობთ თქვენი შვილის გულს. ის თქვენში დაინახავს სანდო მრჩეველს და არა ესთეტიკურ იდეალებს მოკლებულ მხოლოდ მუშა ძალას ან კიდევ უარესს.

5. მასწავლებელმა მშობლები თავის აქტიურ მოკავშირედ რომ გაიხადოს, უნდა დაეხმაროს მათ პედაგოგიური კულტურის ამაღლებაში. გამოიკვლიოს ის პრობლემები, რომელიც აწუხებთ მსობლებს შვილებთან ურთიერთობაში და შეადგინოს მათთან ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობის რეგულარული გეგმა. მოაწყოს თემატურ-პედაგოგიური სემინარები, პედაგოგიკის და ფსიქოლოგიის სპეციალისტებთან შეხვედრები, დაეხმაროს საჭირო პედაგოგიური ლიტერატურის შერჩევასა და განხილვაში, თავი აგრძნობინოს პროცესის თანაბარ მხარედ, ერთ-ერთ სუბიექტად. ამგვარი კეთილმოსურნე თანამშრომლობა, უეჭველად, კარგ ნაყოფს გამოიღებს, თუ კი სკოლის ხელმძღვანელობის მხრიდან მასწავლებელს ექნება მორალური და მატერიალური მხარდაჭერა, შესაბამისი წახალისებაც.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ასალგაზრდების შეკითხვები პრაქტიკული რჩევები. ტ.1, ბრიუკლინი, 1999; ტ. 2, 2008;
2. ბიბლია;
3. განვითარებისა და სწავლების თეორიები. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი. თბ., 2008;
4. დოლონაძე-შურდია ი. დედაგ, ისმინე. თბ., 1991;
5. ვისწავლოთ ერთად. ინკლუზიური განათლება. თბ., 2008;
6. ზაალიშვილი ნ., პედაგოგიური ურთიერთობა. თბ., 2003;
7. თერნბული ჯ. პროფესიონალი მასწავლებლის 9 მახასიათებელი. თბ., 2009;
8. ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენება სასწავლო პროცესში. თბ., 2010;
9. ინასარიძე მ., ლობჯანიძე ს, მამუკაძე შ. მასწავლებლის ეთიკის სახელმძღვანელო. თბ., 2009;
10. კოპალიანი ბ., მასწავლებლის სამაგიდო წიგნი. თბ., 2009–2010;
11. მარზანო რ. ჯ. ეფექტური სწავლება სკოლაში. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი. თბ., 2009;
12. მეცნიერება და სკოლა. სამეცნიერო პედაგოგიური შრომების კრებული. თბ., 2010;
13. ოჯახური ბედნიერების საიდუმლო. ბრიუკლინი, 2006; (ქართულ ენაზე);
14. ჟურ. „გამოიდვიძეთ!“ 8 აგვისტო, 2003;
15. სელესტენ ფრენე, პედაგოგიური ინვარიანტები. თბ., 1996;
16. ჯაინოტი ჰ. ჯ. მშობლები და შვილები. თბ., 1991;

G. Khukhua

Modern technologies of integration and utilization of pedagogical systems for person's formation

Summary

Monograph considers the technologies of integration and utilization of basic school pedagogical systems according to the specific situations. It is based on the results of the school empirical research and theoretical analysis. The connection among the school, class-based, extracurricular and out-of-school systems and their expression is shown; the role of the teacher in this work and the recommendations for increasing professional qualification according to the new demands are given; the interconnections between school and the family, the forms and methods of increasing the pedagogical culture in parents are considered.

Advices recommended in the book will assist teachers theoretically and methodically in fulfilling their professional duty, in interconnecting theory and practice.

The main goal of pedagogical recommendations is developing professional approach of teachers and parents towards the students, creative and situational utilization of pedagogical technologies, creating optimal environment for development and display of potential opportunities for formation of a valuable person from a student.

სამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 1, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge